ATEITIS

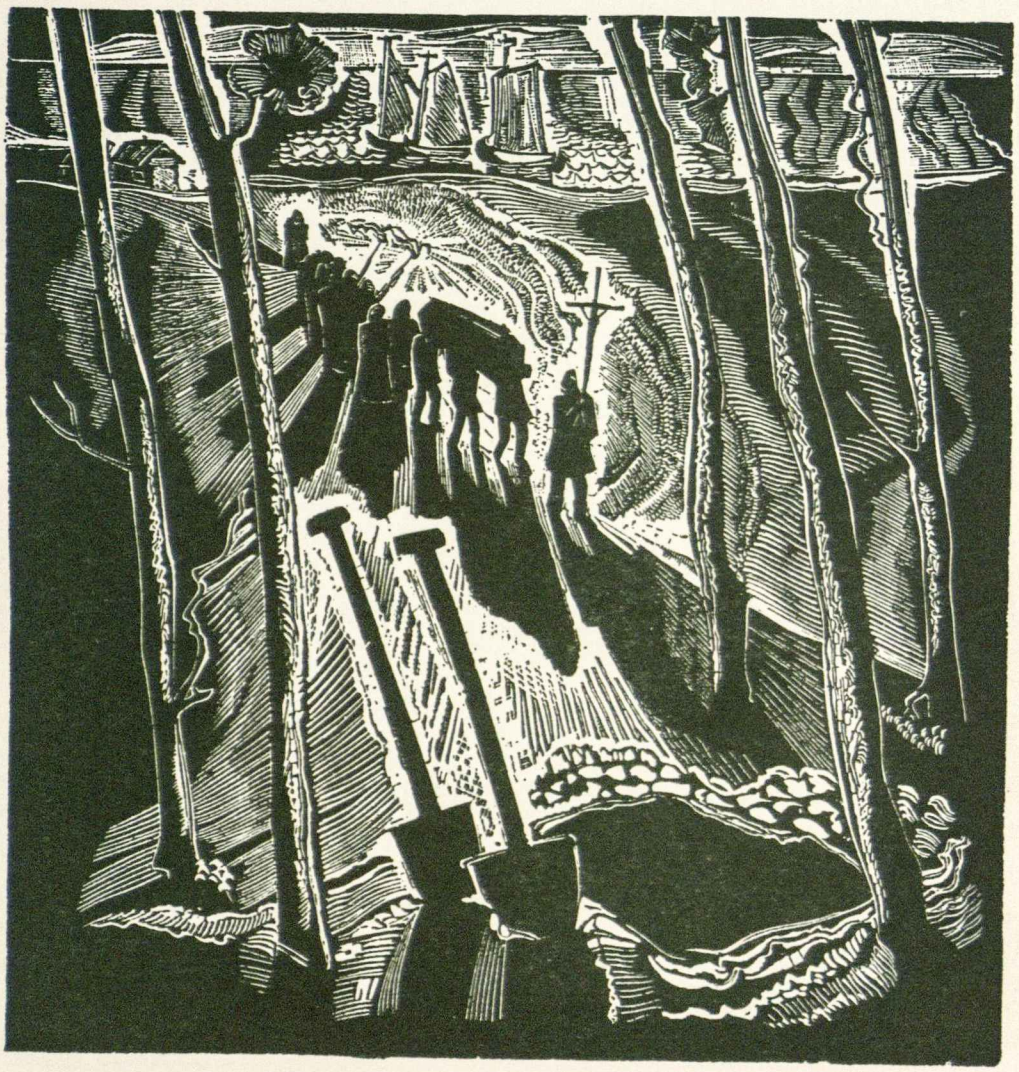

LIETUVIŲ KATALIKIŠKOJO JAUNIMO ŽURNALAS

1911 5 1951

TURINYS

Tomas Žiūraitis, O. P., Didžioji mūsų tautos tragedija 145
J. Šeškevičius, Pastor bonus 146
O. B. Audronė, du eilėraščiai 147
A. Bendorius, Lietuvos pajūris 148
Alė Rūta, Skrido vasaros, eilėraščiai 150
Paulius Jurkus, Kelių tiesėjas 151
C. Grincevičius, Edita 154
Kun. Dr. J. Gutauskas, Mergaitės religinio gyvenimo psichologijos bruožai 157

ATEITIES SPINDULIAI

Al. Šatas, O Viešpatie, jei ton šalin ateitum, eil. 158
Danutė Brazytė, Popietė 158
Vyt. Barisas, Lakštingalėli, gražus paukšteli 159
Romualdas Kisielius, du eilėraščiai 160
V. Kleiza, Ko iš mūsų laukia tėvynė? 160
V. Makiejus, Vakaras prie ežero kranto, eil. 161

GIMTOJI KALBA

L. Dambriūnas, Daiktavardinė priesaga -ininkas 162

DARBAI—ŽMONĖS

Pr. Naujokaitis, Dulkės raudonam saulėleidy 163
Juoba, Prelatas Jonas Balkūnas 164

KREIVOS ŠYPSENOS

Unte Šalapinis, Raportas iš Europos 165
Čiukas Dėlis, eilėraščiai 165
PLAČIAME PASAULYJE 166

Viršelio 1 psl. — Telesforas Valius, Tregedija pajūryje
154 ir 156 pusl. iliustracijos M. Pupiūtės

Viršelis ir vinjetės dail. Prano Lapės

1951 METAI | BIRŽELIS-JUNE | NR. 5

LIETUVIŲ KATALIKIŠKOJO JAUNIMO ŽURNALAS

Redaguoja:
ANTANAS POCIUS ir JUOZAS BAUŽINSKAS

Leidžia: Pasaulio Moksleivių Ateitininkų Sąjunga.

Redakcijos ir administracijos adresas :
"Ateitis", 417 Grand St., Brooklyn 11, N. Y. U.S.A.

PRENUMERATA metams: $3.00 pagal U.S. dol. kursą

Garbės prenumerata metams $10.00.

Atskiro nr. kaina 30 ct.

LITHUANIAN CATHOLIC YOUTH MAGAZINE

Published monthly, except July and August, by the Lithuanian Catholic Youth Association "Ateitis", 417 Grand St., Brooklyn 11, N. Y.

Subscription $3.00 per year.

Single copy 30 cents.

Entered as second - class matter at the post office at Brooklyn, New York, March 31, 1950 under the Act of March 3, 1897.

ATEITIS

LIETUVIŲ KATALIKIŠKOJO JAUNIMO ŽURNALAS

1951 METAI BIRŽELIS-JUNE NR. 5

DIDŽIOJI MŪSŲ TAUTOS TRAGEDIJA

TOMAS ŽIŪRAITIS, O. P.

Stebėtinai daug tėvynė Lietuva kentėjo; nevienas kryžius jos pečius iki apalpimo slėgė. Bet 1941 m. birželio mėn. 14 d. jai pastatytas toks kryžius, kurio, rodos, ir pikčiausios valios žmogus būtų nesugalvojęs... Jau lygiai 10 metų, kaip tas kryžius mūsų žemėje, kaip broliai ir sesės Golgotos kelyje... Didžiosios tragedijos sukakties metai — gilaus susimąstymo ir nepalaužiamo pasiryžimo metai.

* * *

Nedrąsiai aušo prieš dešimtį metų birželio 12 dienos ankstyvas rytas. Saulutė, lyg bijodama nušviesti kelius ir kryžkeles, neskubėjo rodytis viršum miškų ir laukų. Gal tik taip viskas atrodė, bet koks tai delsimas ir nerimas jautėsi gamtoje ir širdyje... Ir vos tik 4 val., pradėjus švisti, staiga pasipylė mašinos su ginkluotais čekistais — pradėjo pirmąjį nekaltų žmonių masinį užpuolimą, apiplėšimą ir išvežimą. Už ką seni, jauni ir net kūdikiai metami į sunkvežimius, kur jie bus vežami, kas čia staiga atsitiko — niekam nebuvo aišku. O jei kas ir "paaiškėjo", tai tik klaikiau darėsi... Apie 6 val. ryto visais Lietuvos keliais riedėjo nekaltų aukų ir beviltiško skausmo pilni sunkvežimiai į artimiausias geležinkelio stotis. Riedėjo tada apie 40.000 nelaimingųjų. Po kelių dienų pajudėjo gyvuliniai vagonai, gabendami lietuvius, kaip pavojingiausią "liaudies priešų" elementą, į tolimiausias Rusijos sritis: į Altajų, Sibirą, Kazakstaną ir dalį į Suomių Kareliją, Ukrainą ir Gudiją. Keliavo užkaltuose vagonuose badaudami, trokšdami ir be būtiniausių higienos patogumų...

Tai buvo tik didžiojo veikimo pradžia... Birželio tragedija kartojasi iki šios dienos, ką liudija atbėgę partizanai ir kaimyninė užsienio spauda. Danų laikraštis "Berlingske Tidente", turįs 200.000 skaitytojų, ilgokame straipsnyje aprašo lietuvių tautos didvyriškumą. Dienraštis rašo, kad 850.000 lietuvių esą išvežti, suimti arba dingę be žinios (Plg. "Draugas", 1951-VI-1). Taigi iki šios dienos yra supiltas lietuvių tautai nemažas kapinynas. Nėgeresnis likimas ir kitų pavergtųjų tautų...

Ir visdėlto nevisus raudonieji palaidojo ir palaidos savo tarptautiniame kapinyne. Jie palaidos mūsų didvyrių ir kankinių kūnus, bet niekada nepalaidos jų nekaltos, dangun kylančios aukos, kuri anksčiau ar vėliau bus Teisingojo ir Gailestingojo priimta ir palaiminta. Tai nėra tuščias raminimasis, žvelgiant į didžiąją mūsų tautos tragediją, bet yra blaivus tvirtinimas, girdint Sibiro kankinių ir tėvynės miškų didvyrių žygio maršą, jų dvasios aidą:

Kankarėliai žemių ir mediniai kryžiai
Tau nubarstė kūną, Lietuva mana,
Bet gyvent ar žūti sūnūs pasiryžo,
kraujo, siaubo, smurto Tau, šalie, gana.

Plauks iš rūko kryžiai Tėviškės eglynuos,
Rasoje paskendę mėlyni šilai...
Bus sunku tikėti, Lietuva Tėvyne,
Kad iš kraujo jūros Tu gyvent kilai.

(Iš partizanų dainų).

Kelsis Tėvynė Lietuva, nes yra kas už ją kovoja ir miršta. Juo giliau ir stipriau tėvynės meilė krauju ir kankinių dvasia persunks tėvų žemę, tuo daugiau ji turės gyvybės ir jėgų prisikelti, didžiąją tautos tragediją pakeisti ddižiuoju tautos atgimimu. Bet neužtenka, tikram lietuviui, ypač ateitininkui, didžiuotis mūsų brolių ir sesių didvyriškumu; neužtenka, aišku, tik audringai ploti einantiems į mirtį už Lietuvos laisvę, bet yra kiekvieno mūsų šventa pareiga atiduoti viską Tėvynės aukurui. Turime nešti žmonijai atnaujintą gyvenimą, skelbti savajam kraštui atsinaujinimą ir jį įgyvendinti. Nesvarbu, kad kelias į tą atsinaujinimą yra vingiuotas ir tolimas, bet jis visada bus įmanomas ir mielas, jei lietuviškos gretos šventame žygyje bus vieningos ir ne palaužiamos, kaip plienas... Tose gretose nepavargsime, niekada nuo jų neatitrūksime; tremtiniais išklydę — didvyriais grįšime, kol su poetu B. Brazdžioniu sau galėsime drąsiai tvirtinti:

Aš priglaudžiau prie žemės širdį,
Prie motinos tėvų tėvų, —
Ir aš žinau, kas ją pravirkdė,
Skausmu ko skundžias nesavu.

Aš priglaudžiau prie savo žemės
Ir savo džiaugsmą ir dejas, —
Ir ėmė žvaigždės krist neramios,
Ir ėmė naktys švist pro jas!..

Niekad neatitrauksime savo širdies nuo tėvų žemės: mes nuolat norime justi jos širdies pulsą, skundą nesavą; mes norime regėti, kaip nuo Lietuvos padangės kris neramios, svetimos žvaigždės ir kaip Tėvynėje naktys ims švisti pro jas... Neatitrauksime širdies, kad didžiosios tautos tragedijos dienos būtų didžiosios vilties ir galutinai pergalei pasiruošimo dienos!

LIETUVOS NACIONALINĖ M[illegible]YDO BIBLIOTEKA

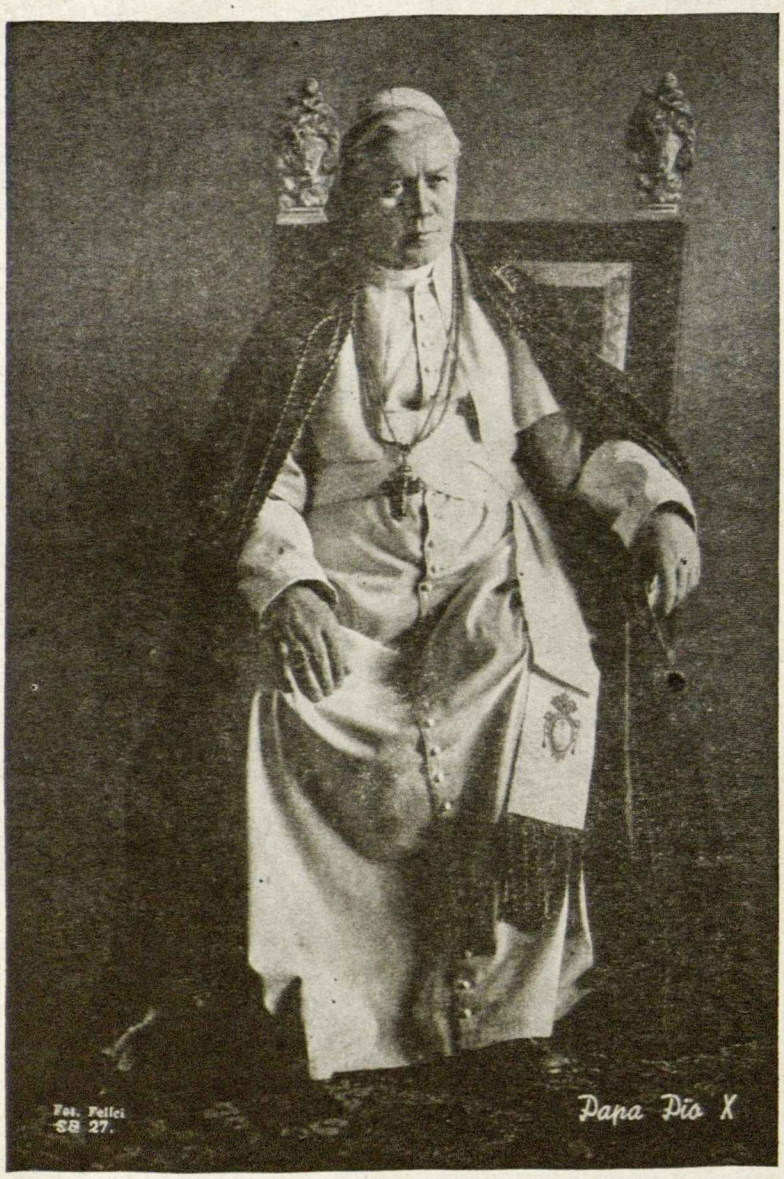

PASTOR BONUS

J. ŠEŠKEVIČIUS

Gerasis Ganytojas duoda savo gyvybę už savo avis (Jon. 10, 11)

Daug kartų ir metų pasaulis jau buvo skaitęs Šv. Povilo laišką efeziečiams, o — **Visa atnaujinti Kristuje**— sujudino pasaulį ir tapo mūsų gyvenimo šūkiu, kelrodžiu ir jėga tik tuomet, kai Popiežius Pijus X jį galingai pakartojo.

Šiandien Eklezija šį didįjį proateitininką vainikuoja altorių garbe. Nulenkime pagarbiai prieš jį ir mes savo galvas.

Šio rašinėlio rėmuose nepažadame nušviesti ano garbingojo vyro asmenybės ir darbų, bet tik trokštame paskatinti "Ateities" skaitytoją arčiau pažinti didįjį Popiežių ir naują mūsų laikų šventąjį.

Beppino, arba lietuviškai — Juozukas, Sarto gimė 1835 m. birželio 2 d. Riese, Aukštojoje Venecijoje, neturtingoje aštuonių vaikų šeimoje. Į mokslą, kaip ir daugelis didžiųjų asmenybių, prasimušė per didelį vargą, gerų žmonių remiamas. 1858 metais buvo įšventintas kunigu. 1875 m. krašte siautė cholera. Įbauginti žmonės bėgo nuo sergančiųjų, kaip ir pačios ligos. Salzano klebonas Juozapas Sarto, pavedęs sveikųjų pastoraciją savo kapelionams, metėsi tiesiog į didžiausius choleros sūkurius. Apkrėstiesiems jis buvo nuodėmklausis ir daktaras. Pats guodė, gydė, slaugė ir numirusius laidojo. Viešpats jam tarė — Gerasis tarne, kadangi buvai ištikimas mažuose dalykuose, aš pastatysiu tave ant didelių. Ir štai — greitai jis bus kanauninku, kunigų seminarijos dvasios tėvu, 1884 m. nežiūrint jo nenoro ir atsikalbinėjimo jis bus Mantavos vyskupu, o 1893 gegužės 7 d. jau kardinolu ir Venecijos Patriarku. Purpuras nepakeitė jo širdies: kunigams jis paliko bendradarbiu, vargšams tėvu ir šelpėju, vaikams draugu.

1903 m. liepos 11 mirė Popiežius Leonas XIII, kuris mūsų Palaimintąjį buvo paskyręs vyskupu ir kardinolu.

Kai kardinolas Sarto iš Venecijos vyko į Konkliavą, miesto gyventojai, lyg nujausdami, kad jo jau netenka, šaukė: — Palaimink mus dar kartą, sugrįžk, sugrįžk— prašė su ašaromis akyse, nenorėdami išleisti. — Sugrįšiu, sugrįšiu, gyvas ar miręs sugrįšiu. Bet Apvaizda jau buvo ištarus kitokį sprendimą ir kardinolas Sarto daugiau jau nematė savo Venecijos. 4 d. rugpiūčio baltas dūmas pakilo iš Konkliavos Rūmų. Kardinolų Kolegijos pirmininkas paskelbė: — Habemus Pontificem. Viva il Papa —šaukė minia Šv. Petro aikštėje. Kardinolai sosto atsisakyti jam neleido. — Viešpatie, jei negalima, kad ši taurė praeitų mano negerta, tebūna Tavo valia — ištarė kardinolas. Tą dieną jis palaimino miestą ir pasaulį pirmą kartą, kaip Baltasis Senelis, kaip Pijus X.

Reikėtų rašyti apie jo asmenį, būdą, šventumą, bet turime to bent šiuo kartu atsisakyti, kad galėtume bent kiek paminėti jo, kaip Popiežiaus darbus.

Ano meto pasaulis buvo jau suklaidintas naujų "mokslų" ir vis labiau klaidinamas. Valandos šauksmą supratęs, naujasis Popiežius jau 1903 m. spalių 4 d. iš-

leido savo pirmąją ir atmintinąją Encikliką su — Visa atnaujinti Kristuje, — kuri nubrėžė pagrindinę jo popiežiavimo liniją, kuri iššaukė gyveniman ir ateitininkus.

—Užgauk piemenį ir avys išsisklaidys — (Zach. 13, 7). Pijus X nepaprastai rūpinosi, kad jam pavestos kaimenės piemenys, būtų tikrieji ganytojai, ne samdiniai, kurie bėga pamatę pirmąjį pavojų, todėl ypatingą dėmesį skyrė kunigų auklėjimui ir paruošimui. Atstatinėjo Italijos seminarijas, stengėsi atnaujinti jų dvasią; siuntė nurodymus į visą pasaulį, kad ruošiant kunigus, reikia atsižvelgti į laiko reikalavimus, pabrėžė reikalą gero mokslinio bei literatūrinio išsilavinimo, kėlė gilesnių šv. Rašto studijų svarbą. Jauniems kandidatams reikia duoti tikrą mokslą, gerą asketinį paruošimą, kad jie pajėgtų vesti dorą gyvenimą, būtų šventi kunigai ir pašventintų jiems pavestą liaudį. Nes nešventas kunigas ne tik kad yra nenaudingas savo artimui, bet ir savo sielą pražudo. Pavyzdys, kurį jis pats davė savo kunigišku gyvenimu, bus skaidriausias švyturys ne tik mūsų laikams, bet ir ateinantiems amžiams. Pats pažinęs vargo studento kelią, skatino organizuoti pagalbą neturtingiesiems studentams. — Vargšai taip pat yra tinkami Dievo tarnybai, — mėgdavo sakyti.

Jau buvome užsiminę, kad ankstyvesnių amžių pažanga stovėjo netikėjimo nuodėmės ženkle. Gamtininkai nepajėgė suderinti mokslo ir tikėjimo, filosofai neigė Kristaus dieviškumą, betkokį antgamtiškumą, net patį Dievą. Klaidos buvo persunkusios literatūrą, meną, net religiją (pvz.: protestantizmas), ir katalikų tarpe atsirasdavo, kurie bandė suderinti klaidą su tiesa, ar bent šalia viena kitos pastatyti, abiem lygias teises pripažindami. Šventasis Tėvas Pijus X gerai įžvelgė šitą pavojų ir savo Enciklikoje "Pascendi" nurodė klaidas, jų prieštaravimus apreikštam Dievo mokslui ir jas pasmerkė. Jei geriau išstudijuotume Enciklikos "Pascendi" reikšmę, lengvai suprastume, kad Pijus X tikrai buvo tas kertinis akmuo, į kurį atsimušdamos dužo klaidos ir rėmėsi Kristaus paliktoji tiesa.

Nei audros, vėjai, nei lietūs nesugriaus Dievo Eklezijos, tačiau antikristas vis mėgina; kas amžius, kas metai, vis bando nesekmei pasmerktas pastangas. Netrūko tokių pastangų ir Pijaus X laikais. Daugiausiai jam teko ginti Eklezią Prancūzijoje prieš tuo metu įsigalėjusį laicizmą. Su kokiomis pastangomis ir energija Pijus X gynė Eklezijos teises, galima matyti iš jo Enciklikų "Vehementer" ir "Gravissimo Officii." Jei Prancūzija tuomet būtų panorėjusi suprasti šv. Tėvo pastangas, šiandien džiaugtųsi didesniu religiniu renesansu. Kaip šiandien, taip ir tuomet buvo daug ištikimų katalikų, kurie rėmė kovojantį Popiežių, bet netrūko ir tokių, kurie viskam buvo abejingi, ar net priešingą pusę palaikė.

Viena ir pati didžiausia iš priemonių vykdyti pirmoje Enciklikoje užsibrėžtam tikslui "Visa atnaujinti Kristuje" — buvo gyvas jo ryšys su šventąja Eucharistija. Meilę Eucharistijai stengėsi įdiegti visų tikinčiųjų širdyse. Tuo metu buvo įsigalėjusi klaidinga pažiūra — neiname prie šv. Komunijos, kadangi nesame verti. Pijus X mokė, kad Komunija nėra atlyginimas už šventą gyvenimą, bet yra maistas sielai, kad pajėgtume šventai gyventi. O jei šv. Komunija yra Manna iš dangaus, tai kodėl ja dažniau nesistiprinti. Jis priminė tikintiesiems Tridento susirinkimo pageidavimą, kad kiekvieną dieną dalyvaudami šv. mišiose priimtų Komuniją. Savo eucharistiniais dekretais Pijus X įvedė dažną, kasdieninę Komuniją, ir šimtai tūkstančių senų ir jaunų katalikų šiandien tuo naudojasi, kasdien eidami prie Viešpaties stalo. Jis iškėlė ir eucharistinį kultą, kurs išsivystė šv. valandomis, kongresais ir t.t. Didelis Pijaus X nuopelnas, kad jis suteikė teisę vaikams, kai tik jie pajėgia atskirti paprastą duoną nuo Dangiškosios, eiti šv. Komunijos. Visai pelnytai jis yra vadinamas Eucharistijos ir Vaikų Popiežium. Reikšmingi jo patvarkymų pėdsakai ekleziniame mene, liturgijoje ir ypač muzikoje. Jo troškimas buvo, kad kiekvienas tikintysis, atėjęs į maldyklą, su psalmistu galėtų pasakyti — Viešpatie, aš myliu Tavo namų grožį.

Kai po didžių darbų 1914 metais, ankstyvą dvidešimtosios rugpiūčio rytą, senelis Popiežius amžinai užmerkė akis, ir didysis šv. Petro Bazilikos varpas, pritariant tūkstančiams Romos varpų, paskelbė jo mirtį, Šventojo Miesto laikraščiai parašė:

—Istorijoj jis liks didis Popiežius—,
—Eklezijoje bus naujas didelis Šventasis.

O. B. AUDRONĖ

LAUKŲ JAUNYSTĖJ

Tu sakei —
Laukų jaunystėj paganysi
Lakų žvilgsnį,
Kai pavasaris paniro želmenyse
Tu sakei —
Laukinę laimę paganysi.

O žinai...
Rugių vilnėtų žalios marios,
Įsisupę ir neramios,
Seną liūdesį šnerėdamos vis tarias,
Kad ne tavo
Ir tas kelias,
Ir tos marios.

Nutilai tu.
Želmenyse gal vakaris suvirpėjo
Įsisukęs,
Gal atklydo vienas pūsnis gimto vėjo
Tėviškėlės —
Želmenyse ilgesingai suvirpėjo.

UPELIUKAI

Upeliukai saulėj juokias,
Upeliukai iš kalnų —
Tų bangelių greitas šokis,
Vikrumėlis vandenų!

Upeliukai šnera, klega, —
Gaivalėliai tekini, —
Veidrodinė saulė dega
Upeliukų vandeny.

Pasigavę balto sniego
Iš kalnynų, iš aukštų —
Skubiai nešas, greitai bėga
Tai stačiu, stačiu šlaitu.

Balto sniego kaip nebuvę
Saulės šypsena karšta, —
Upeliukai žydi, srūvi
Su pavasario našta.

LIETUVOS PAJŪRIS

A. BENDORIUS

Vykdami iš Palangos į Klaipėdą pajūriu pirmiausia randame mažą Nimersatės vasarvietę, kuri nebent tuo minėtina, kad ligi 1919 metų buvo rytiniausia Vokietijos pajūrio vasarvietė. Toliau už jos prasideda plačiai žinomas Karklės žvejų ir žemdirbių kaimas. Nevisai juokais būdavo sakoma, kad jis yra didžiausias, atseit, ilgiausias pasaulyje kaimas. Pasaulinis jo rekordas būtų sunku įrodyti; bet, išsidriekęs beveik per 10 km. išilgai jūros krantą, jis Lietuvoje neturi sau varžovų. Karklės gyventojai netik žuvies pagauna, bet ir gintaro daug prirenka.

Nuo Karklės į pietus jūros krantas aukštas, status ir apaugęs plačiašakėmis pušimis. Žiūrint pro tas nuo vėjų palinkusias pušis į tviskančią jūrą akį pagauna reto gražumo vaizdai. Stačiais, mišku apaugusiais skardžiais eidami toliau link Klaipėdos pasiekiame gražiuosius Girulius. Giruliai — tai Klaipėdos miesto vasarvietė, paskendusi gražiame pušyne, kuris buvo pasodintas prieš maždaug 130 metų ir traukiasi pajūriu virš 10 km. Giruliai įsikūrę už 6 km. į šiaurę nuo Klaipėdos. Be kelių seniau statytų vasarnamių, Nepriklausomos Lietuvos laikais pradėjo kurtis ištisas miestelis puošnių vilų. Jūros krantas čia aukštas, status ir nuo vandens atitolęs per porą šimtų metrų. Naujieji Giruliai statėsi aukštai kalne. Ten pat 1935 m. buvo įsteigtas Lietuvos Respublikos Pedagoginio Instituto studenčių bendrabutis, kuriame jos surengdavo linksmų pramogų. Tačiau netik vasarą Giruliuose smagu. Žiemos metu apsnigę aukšti šlaitai pritraukdavo sporto mėgėjų su slidėmis ir rogutėmis.

Vykdami pajūriu iš Girulių į Klaipėdą randame Melnragės žvejų kaimą, kuris yra drauge ir maža vasarvietė. Netoli nuo šios vietos matyti Klaipėdos švyturys, prie kurio eilėmis sustatyti žibalo ir benzino tankai. Laivai, atplaukę čia sustoja ir išpumpuoja atvežtą žibalą ar benziną. Praėję pro šiuos tankus ir kairėje palikę sporto stadijoną bei miške esančią vienintelę Lietuvos raupsuotųjų ligoninę, kuri nuo pašaliečių aptverta aukšta tvora, įžengiame į Klaipėdos žvejų priemiestį Vitę. Čia įrengtas žvejų uostas ir prieš pat Klaipėdos atplėšimą nuo Lietuvos (1939) buvo pastatytas žuvies perdirbimo fabrikas su rūkykla ir šaldytuvais. Čia pat prasideda ir tikrasis Klaipėdos uostas, kuris tęsiasi į pietus per kelis kilometrus. Vitė yra labai sena vietovė; jos gatvelės susiraizgiusios ir neturinčios atskirų pavadinimų, o žvejų ir amatininkų maži nameliai prigūžę prie žemės. Pasakojama, kad pirmaisiais kalavijuočių, o vėliau kryžiuočių valdymo laikais (13-14 amžiais) Vitėje gyvenę karo keliarodžiai, kurie žinoję kelius į tolimas Žemaitijos vietas ir rodydavę kelią priešams jų žygių metu.

KLAIPĖDA

Klaipėda yra labai sena lietuvių vietovė, nes senovės lietuviai įvertino ir apgyvendino šią geografiškai svarbią vietą, kur Nemuno srovė įsilieja į jūrą. Ši vieta kontroliuoja įplaukimą į Nemuną ir išplaukimą iš jo. Tik mūsų laikais, padarius išėjimą iš Nemuno jo žemupio šaka Gilija, Klaipėdos kontrolinė reikšmė sumažėjo.

Klaipėdos strateginę reikšmę puikiai suprato ir kalavijiečiai, kurie tryliktojo amžiaus pradžioje čia pastatė pilį ir ją pavadino Mumelio vardu, kuris išvirto į vokiškąjį Memel. Šią pilį lietuviai ne kartą puolė ir sunaikino, bet ji vis būdavo atstatoma. Ligi šiol tiksliai nežinoma, kurioj vietoj ta pilis buvusi, nors prie Dangės (Akmenos) žiočių, kairėje pusėj, yra išlikusios pilies liekanos — keturkampis pylimas su požemio rūsiais ir aplinkui apkastu grioviu. Tačiau tai yra žymiai vėlesnių laikų padaras. Klaipėdos istorija yra ilga ir įdomi. Čia nėra vietos jai atpasakoti; tik paminėsiu, kad 1807-1808 m., apsigyvenus Klaipėdoj nuo Napoleono pabėgusiam Prūsijos karaliui, ji buvo pasidarius tuometine Prūsijos sostine.

Kai 1923 m. sausio 15 d. Klaipėdos krašto sukilėliai, remiami Nepriklausomos Lietuvos ir Amerikos lietuvių, užėmė šį miestą, jis buvo nekokios išvaizdos. Išskyrus porą žymesnių gatvių (Laukininkų, Turgaus) ir vieną kitą naują didesnį namą (Direktorijos rūmai, birža, muitinė) visas miestas su tuomet buvusiais 36,000 gyventojų atrodė apšepęs, nuskuręs. Uostas buvo senoviškai įrengtas ir per jį vyko daugiausia tik medžio transportas. Uosto sandėliai buvo seni, aprūkę ir pustuščiai. Retai koks padoresnis užsienio laivas užsukdavo į šį Nemuno žiočių uostą. Žodžiu, vokiečių valdoma (nuo 1919 m. sąjungininkų vardu valdė prancūzai) Klaipėda merdėjo, nesiplėtė. Tik prisijungus prie Lietuvos ji atgijo ir suklestėjo. Pirmiausia Lietuvos vyriausybė susirūpino uosto pagerinimu. Po kelerių metų iškastas naujas baseinas laivams sustoti. Jis buvo aprūpintas tinkama krantine, moderniais kranais ir naujais didžiuliais sandėliais, iš kurių didžiausias buvo Lietūkio javų sandėlis, kuriame tilpo apie 300,000 tonų javų ir prekių. Kasmet daugiau ir daugiau užsienio laivų atplaukdavo uostan. 1912 metais atplaukė tik 830 laivų, o 1938 m. jau 1,544 laivai.

Seniau atplaukdavo daugiausiai tušti laivai pasiimti medžių, fanieros ir celiuliozės, o vėliau atplaukdavo prikrauti anglimis, druska, trąšomis, guma, geležimi, medvilne, vaisiais, audiniais, žibalu ir kitomis gėrybėmis. Išplaukdavo su sviestu, mėsa, lašiniais, kiaušiniais, sūriais, lentomis, linų pluoštu, sėmenimis, rugiais, avižomis, lęšiais, šeriais, faniera, celiulioze ir kitais mūsų krašto ūkio gaminiais. Uoste virė gyvas judėjimas. Dėl-

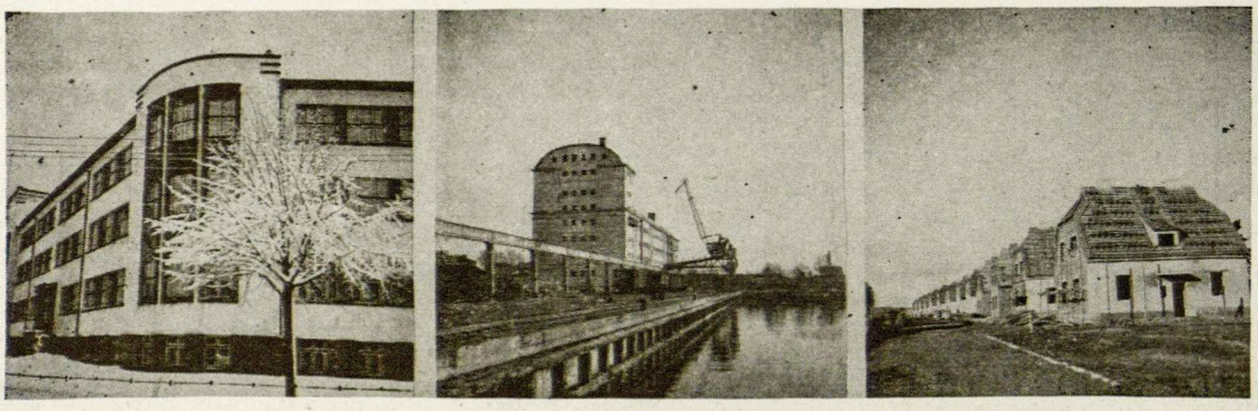

Iš kairės į dešinę: V. D. Gimnazija, Lietūkio sandėliai Klaipėdos uoste, darbininkų namai. Nuotr. A. Bendoriaus

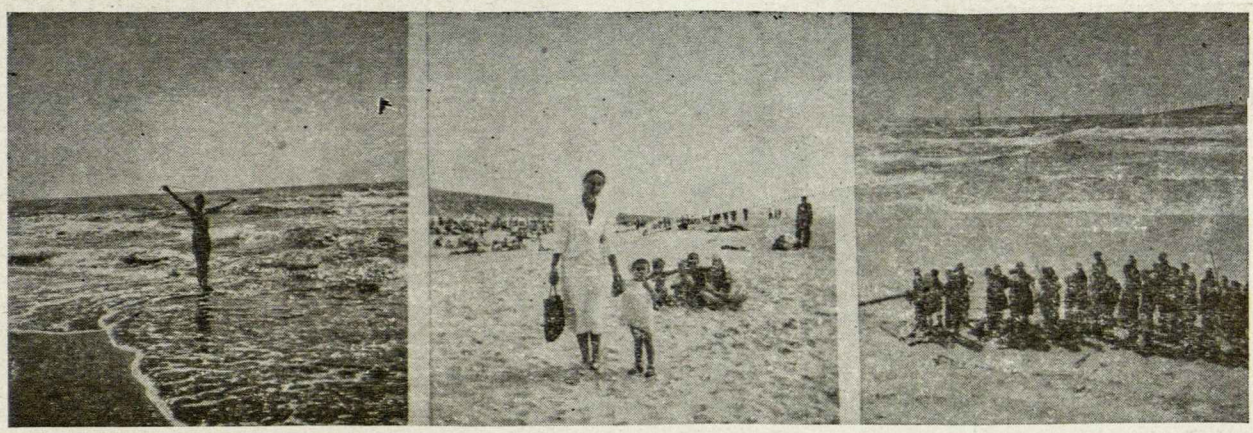

Iš kairės į dešinę: jūra ties Giruliais, Smiltynės paplūdimys, Ų. D. Gimnazijos mokiniai neša vainiką žuvusiems jūreiviams pagerbti. Nuotr. A. Bendoriaus

to Klaipėdoj buvo nepaprastai geros gyvenimo sąlygos. Pvz. prie laivų pakrovimo darbininkas uždirbdavo per dieną iki 50 litų. Klaipėdos krašto valdininkai—tarnautojai Nepriklausomos Lietuvos metu buvo geriausiai apmokami visame pasaulyje.

Mieste išaugo naujos, puošnios gatvės. Arti geležinkelio stoties pastatyti didžiuliai Liet. Raudonojo Kryžiaus ligoninės rūmai, o šalia jos iškilo Vytauto Didžiojo Gimnazija su didžiausia Lietuvoje iškilmių sale. Paminėtini Pedagoginio Instituto kūno kultūros rūmai su šalia jų esančia pradžios mokykla.

Klaipėdos gyventojų dauguma buvo vokiečiai ir suvokietėję lietuviai, kurie nedrįsdami save laikyti vokiečiais, sakydavo esą klaipėdiečiai. Tai jų pačių išgalvota "tautybė." Dėlto suprantama, kad jie išsirinkdavo ir į save panašią miesto valdybą, kuri visokiais būdais stengdavosi sutrukdyti lietuvių įsikūrimą mieste. Pagaliau Lietuvos vyriausybei ir visuomenei vadovaujantieji žmonės nutarė vokietininkų trukdymus paversti niekais, pastatant visai naują miesto dalį vien tik lietuviams. Šiam tikslui Smeltės priemiestyje (į pietus nuo miesto centro) ir jo apylinkėj buvo įsigytas didžiulis plotas laisvos žemės. Čia buvo išplanuota virš 70 naujų gatvių, o įsteigta prie Žemės Ūkio Banko Statybos bendrovė ėmėsi vykdyti statybą. Pirmiausiai buvo statomi gražūs nameliai (po 2-4 butus) darbininkams ir atiduodami jiems ilgiems metams išsimokėtinai, skaičiuojant tik vieną procentą palūkanų. Bematant išdygo dvi gatvės naujų namų ir šimtai kitų namų buvo ruošiamasi statyti. Pirm negu buvo statomi patys namai buvo išgrįstos gatvės, įvestas vanduo, kanalizacija, gazas ir elektra.

Naujojo lietuviško miesto centre buvo palikta erdvi aikštė, aplink kurią turėjo būti pastatyta puošni bažnyčia, teatras, pradžios mokykla, sporto salė ir didžiulė amatų mokykla. Pirmiausiai imtasi statyti amatų mokyklos rūmai, nes jau prieš kelis metus įsteigtoji amatų mokykla vargo be sau tinkamų patalpų. Ligi 1932 m. pavasario buvo baigti šio didžiausio visame Pabaltyje namo mūro darbai. Amatų mokyklos pastato išoriniai pamatai buvo 1 km. ilgumo, o sienų ir lubų plotas sudarė 17 ha. Užbaigtieji amatų mokyklos rūmai turėjo būti tikras Lietuvos pasididžiavimas švietimo srityje. Modernaus stiliaus bažnyčia, iš lauko pusės tinkuota melsvu granitu ir su bokšte įtaisytu jūros švyturiu, būtų buvusi viena iš puošniausių ir originaliausių visame Pabaltyje. Deja, tuo metu, kai lietuviškosios Klaipėdos statyba buvo pačiame įkarštyje, naciškoji Vokietija atplėšė nuo Lietuvos šį miestą su visu jo kraštu.

Klaipėdoje esama ir žymių pramonės įmonių. Didžiausia jų celiuliozės fabrikas. Celiuliozė — tai pusiau perdirbtas medis, gaminys panašus į storą, minkštą, rudą popierį, kurį galima perdirbti į daugybę kitų daiktų. Šiame fabrike dirbo apie 1,200 darbininkų, ir jo 110 metrų aukštumo kaminas buvo aukščiausias visame Pabaltyje. Taip pat paminėtinos ir fanieros, trąšų, rūkalų, tekstilės, laivų statybos ir medžio apdirbimo įmonės. Klaipėdoje buvo statomi laivai ir užsienio kraštams. Prieš pat karą iš Dancigo buvo atgabentas sausasis dokas, kuriame buvo galima pakelti laivus remontui. O kiek anksčiau buvo baigtas statyti didelis laivas Argentinai.

Iš kitų Klaipėdos žymenybių paminėtini teatro rūmai, kuriuose keleris metus veikė Valstybinis Klaipėdos Dramos Teatras su geriausiais mūsų aktoriais H. Kačinsku, Juknevičium ir kitais. Klaipėdoje buvo įkurtos dvi Lietuvos aukštosios mokyklos: Prekybos Institutas ir Respublikos Pedagoginis Institutas. Šių mokyklų akademinė jaunuomenė įnešė į miesto gyvenimą daug jaunuoliškumo. Gatvėse mirgėdavo studentiškos kepuraitės, aidėdavo daina. Aukšto meninio lygio pasiekė du chorai: A. Mikulskio diriguojamas Šaulių ir St. Sodeikos diriguojamas Dainos choras. Jų koncertai sutraukdavo plačią auditoriją. Iš daugelio organizacijų ypatingai gražiai veikė šauliai ir santariečiai. Šauliai turėjo net kelias kuopas ir puikią futbolo komandą.

Priešais uostą, kitoje pusėje Kuršių marių, kurios ties Klaipėda yra susiaurėjusios iki kelių šimtų metrų yra Smiltynės vasarvietė ir, Kuršių Neringos gale, Kopgalio gyvenamoji vietovė ir vokiečių pasenusi karo tvirtovė. Ši tvirtovė buvo įrengta maždaug prieš šimtą metų ir dar išlikusi sveika. Jos viduryje yra kiemas iš visų pusių mūro kazematu apsuptas, iš viršaus ir lauko apdengtu storu žemių sluogsniu. Aplink tvirtovę gilus vandens griovis.

Nuo Kopgalio išvestas į jūrą pietinis molas, į kurį 1933 m. atsimušęs sudužo jūros skautų laivas Budis ir žuvo keli skautai. Molas yra stiprus akmeninis pylimas, išvestas į jūrą, jūros bangoms sulaikyti ir tuo būdu apsaugoti laivams kelią į uostą. Kita nelaimė įvyko ant to paties molo bene 1937 m. būriavimo kursų dalyviams, kai jie smarkios audros metu išėjo pasivaikščioti ant molo ir pasigrožėti vandens stulpais, kurie, bangai smogiant į molą, šauna fontanais į viršų. Jie turbūt nežinojo, kad jūroj po aštuonių mažesnių bangų atsirita devintoji didžioji banga. Tokia devintoji banga, atsitrenkusi į molo akmenų sieną, pakilo į viršų ir krisdama žemyn nuplovė ir į akmenis smogdama užmušė du jaunus kursantus.

Kopgalis ir Smiltynė yra Kuršių Neringoj, kuri klaipėdiečių vadinama Kopomis arba Užmariu. Bet apie tai kitą kartą.

Alė Rūta (Nakaitė-Arbačiauskienė) užaugusi Aukštaitijoj, buvusi mokytoja, dabar gyvena Detroite.

Rašyti pradėjo būdama pirmoje klasėj, spausdinti — tik baigusi gimnaziją. Bendradarbiavo "Šaltinėly", "Ateities Spinduliuose", "Naujojoj Vaidilutėj", "Studentų Dienose" ir kitoj perijodikoj. Tremty išleido vieną poezijos ir vieną dailiosios prozos rinkinį. Šiuo metu rašo daugiau proza.

ALĖ RŪTA

SKRIDO VASAROS

PRIE UPĖS

Srovė keliaudama į tolį virpa,
sujudino ją vėjas glausdamos arti.
Daug metų šitam vandeny ištirpo,
daug kartų krantuose ilsėjosi naktis.

O kartą medžiai nepakels nakties ir virs miegot ir pūti,
sapne minės jų daugelį gyvybės metų —
Gražuolė saulė abejingai šypteli į upę,
šešėlius medžių vandenin po vieną meta.

BERŽAS

Rankas į erdvę tiesdamas jis tyli:
mintys aukštai, širdis į žemės skverbiasi gelmes.
Atidarys tuoj vakaras mėlynę gilią
ir beržą į žvaigždynus ves.

Naktys praeis, jų daug praėjo,
beržas minčių neišmąstys —
Ir kartą siaučiant vėjui
jam perplyšo širdis.

Rankos nusviro, veidas vyto:
jis degant žvaigždžių jau nebematys.
Kaip karstas nešė jį linguodama į rytą
tamsi audros, tamsi mirties naktis.

KLAIDŽIOJIMAS

Žalios lankos nusiveda klaidžiot tave,
paukščiai klykdami nešasi tavo dienas.
Nulinguoja dienų susitvėrus minia,
saulė plėšo, sudegina jas.

Ne dienos nueis, tik tu nueisi.
Ne saulė sudegs, tiktai perdegs širdis.
Ir naktis kaip čigonė tamsi
tavo praeitį delne vartys.

Kartą nuoširdžiai žemė paklaus,
ar pavargęs kelionėj esi —
Paukščiai ant šakų ir lizdeliuose snaus,
kai į žemę ramus nueisi.

LIETUS

Kai stiklo pirštais beldžias jis į langą, man ramu,
tarytum po ilgos kelionės grįžus į namus.

———

Kai atdūsiuos surinkęs kančią jis pravirksta graudžiai,
prie medžių atviros širdies bejėgis prisiglaudžia,
pro langą žiūri į mane liūdnom akim
žadėdamas naktis mano surinkti,
žadėdamas už marių su manim nuplaukt
arba dar amžius ilgesy pralaukt ——

———

Aš juo, tik juo, tikiu. Ir grįžus man į amžinus namus
jis pro žemes prie manęs glausis be kančios, ramus.

NUSKRIDO VASAROS

Niekas taip gražiai armonika negros,
kaip mano mylimasis —
Skrido vasaros, nuskrido
klykdamos kaip žąsys.

Niekur taip gražiai mėnulis netekės,
kaip tenai — pro klėtį.
Anos šviesios naktys, dienos
į širdį sudėtos.

Niekas durų jaunystėlei mano nepravers,
senas medis apkabinęs gimtą gryčią verks.

MOTIEJUS VALANČIUS

1801 - 1951

KELIŲ TIESĒJAS

PAULIUS JURKUS

Dar gaideliai negiedojo,
Kai prie girnų stojau.

Liaudies Daina

MIELAS JAUNUOLI, kai tavo žingsniai pavargsta svetimoje žemėje, žvelki atgalios. Ten iš istorijos dulkių, iš sutemų lyg milžinai iškyla vyrai, kurie kentėjo tą pačią kančią ir nepalūžo. Priešingai, sunki kova juos užgrūdino. Ir dabar jų dulkės gyviau kalba už gyvuosius grabus. Atverk save milžinų dvasiai, gaivinkis ja, kad nepavargtum ir nepalūžtum ilgoje kelionėje!

*

Senojo ąžuolo atžala

Nusikelkime į praeito amžiaus pačią pradžią, į Žemaitiją. Bajorija ir šviesuomenė nors ir gyvena žlugusios valstybės prisiminimais, bet lietuviškos dvasios nedaug beturi. Tik kaimo trobelėje plazda lietuviškas žodis. Tik ten vakarais skamba dainos ir šventos giesmės. Bet ten gūdu ir vargana. Skala apšviečia jų liūdnus veidus, o gaidžiai kelia linamynei, baudžiavai.

Kaip sunkus ir tamsus tų žmonių gyvenimas, taip jų sielos skaisčios. Dori, teisingi ir kantrūs šie žemaičiai tartum nori išsemti rankom vargo jūrą, nori išlikti gyvi, kai aplinkui renkasi baisios audros debesys.

Teisingųjų maldos pasiekė dangų, ir jis išrinko iš tarpo vyrą, kuris pats pažino bėralinę duoną ir trobelių molines grindis.

Mūsų tautos istorijoje žemaičiai gyveno savičiausiai. Giliai įsiterpę į vakarus, jie buvo tartum atskilę. Lietuvos valdovai ne kartą jais "prekiavo", o jie viską pakentė ir okupantams atkakliai priešinosi. Šimtmečiai juos užgrūdino, suteikė uždarą, atsparų charakterį. Tautos istorijoje jie pasirodė pačiais lemtingiausiais momentais. Kai į Lietuvą veržėsi kryžiuočiai, jie davė Kęstutį ir Vytautą. Kai tuo pačiu keliu siūbtelėjo protestantizmas, kai visuose Žemaičiuose beliko tik septyni kunigai, jie davė vysk. Merkelį Giedraitį, kuris Lietuvą prikėlė veikliai krikščionybei. Kada 19 amžiuje užgulė Lietuvą Rytai, nešdami politinę, kultūrinę, religinę nelaisvę, senasis Žemaičių ąžuolas davė gražiausią atžalą — **Motiejų Valančių.**

Brandi jaunystė

Jis gimė 1801 metais vasario 16 d. Salantų parapijoje. Kaip ir visi ūkininkų vaikai, šeštus septintus metus įkabinęs, jau stvėrėsi botago ir išėjo paskum bandą į ganyklas. 16 metų vyriukas botagą keičia į knygas. Žemaičių Kalvarijoje, domininkonų gimnazijoje, jis sėdasi į suolą ir ilgiems metams dingsta tarp popierių ir knygų. Iš Kalvarijos išvažiuoja į Varnių kunigų seminariją, iš jos — į Vilnių.

Jo bendralaikis, Vilniaus Aukštosios Seminarijos draugas, kun. Dabševičius, šitaip apibūdina Valančių: "Buvo vidutinio ūgio, tvirto sudėjimo, tamsaus veido, apsileidusios išorės, pasišiaušusiais plaukais, bet kažin kokio patraukiančio paprastumo. Pasižymėjo dideliais proto gabumais ir darbštumu: visados veiklus, visados užimtas".

Vilnius tuomet gyveno romantizmo žydėjimą. Profesoriai, susižavėję praeitimi, skleidė ją studentams ir juos taip pat uždegė. Čia suskamba Mickevičiaus odės,

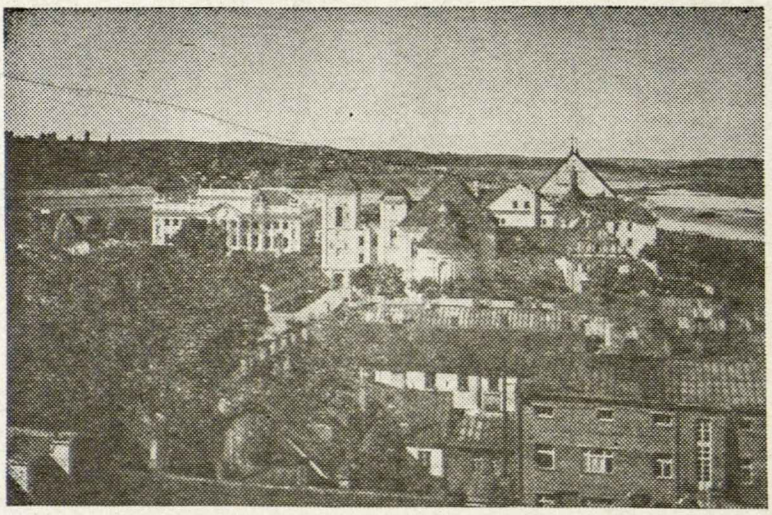

KUNIGŲ SEMINARIJA, ATKELTA IŠ VARNIŲ Į KAUNĄ VYSK. VALANČIAUS LAIKAIS

čia bręsta Daukantas, čia į romantišką padažą dažo plunksną Stanevičius ir kiti žemaičiai. Valančiaus nepalietė šis romantizmo vėjas. Ne praeities žavėsiu jis nori gyventi, bet eiti į dabartį, į žmones. Užsidaręs, įsikniaubęs į knygas jis dirba, atsidėjęs brandina save ateičiai, kuri nebus romantiška svajonė, bet kieta gyvenimo realybė. Ir juo labiau subrandinsi save jaunystėje, juo labiau prakalsi gyvenimą. Iš Vilniaus jis išsinešė tik istorijos pamėgimą, mokslo ilgesį.

Jis niekada nebuvo jokioje parapijoje nei vikaru nei klebonu. Vos baigęs mokslus, tuoj iškeliavo kitų mokyti — kapelionauti, profesoriauti, o vėliau — rektoriauti.

Tuo metu gyvai reiškėsi visuomeninis bei politinis gyvenimas, bet Valančius pasiliko nuošalyje. Didžiai asmenybei reikia ilgos brandos, uždarumo, kad visos galios subręstų. Net 40 metų užsidaręs jis dirba prie tiesioginių pareigų, bręsta tarp knygų. Jis niekur nesiblaško, nesigriebia devynių darbų, nes ir vieno jam pilnai užtenka. Todėl kiekvienas darbas iš jo rankos išeina brandus ir sultingas. Prie jo prisiriša mokiniai, kur jis kapelionauja. O kai jis profesoriauja, sužavi savo dėstomu dalyku.

Vėliau jis tampa Varnių seminarijos rektoriumi, mokslininkas pasidaro administratorius. Ir jo vadovaujama seminarija visokeriopai suklesti.

Pateptasis ateina

Valančius buvo iš tų, kurie neieško vietų, nesigrūda su pečiais. Pačios vietos ieškosi jo. Ir kiekvieną darbą jis priėmė kaip būtenybę ir jam visa siela atsidavė. Netroško jis nei vyskupo sosto, bet Apvaizda išrinko jį(ir jis jai nusilenkė su tarno paklusnumu.

Rusų valdžiai, kuri tuomet kišosi į vyskupų skyrimus, jis atrodė mažiausiai pavojingas. Ramus mokslininkas tikrai netrukdys jų politikos, o už mitrą dar bus dėkingas, juk jis — mužikas.

1850 m. vasario 24 d. Petrapilyje jis buvo konsekruotas vyskupu. Pats caras Mikalojus I dovanojo jam žiedą, mitrą ir pastoralą. Ir niekas tada nenujautė, kad šis tylus mokslo vyras mesis į gyvenimo sukūrius, nenusilenks stabams ir mamonai, formuos gyvenimą ir tautą ves nauju keliu.

Kaip Valančius, būdamas mokinys, atsidėjęs dirbo pilnu rimtumu, kaip profesoriaudamas, visu gilumu skleidė mokslą, taip, tapęs vyskupu, visa savo būtybe pasineria į naujas pareigas.

"Ar tu girtas buvai?"

Iš Petrapilio pas jį, į Varnius, atvažiavo Simanas Daukantas. Lietuvai jis buvo atidavęs visus savo metus, jaunatvę ir visas jėgas. Žąsies plunksna jis surašė tautos istoriją, iškėlė visus žygius ir visą praeitį padarė gražią lyg pasaką. Ir šią knygą jis atvežė Valančiui, taip pat istorikui. Daukantas tarės pasiremti Valančiumi, bet šis perskaitė ir pasakė: "Ar tu girtas buvai, kad taip parašei?"

Taip, Daukantas buvo pasigėręs romantikos, didelės tėvynės meilės. Pro jos šydą tematė praeityje tik gražias spalvas, O Valančius buvo realistas. Jis negalėjo svajoti ties storais tomais, kai gyvenimas degte degė. Į jį pats veržėsi ir kitus vedė.

Graužėsi ir liūdo Daukantas, kam jo istoriją nupeikė, ir nejautė, kad šis vyskupas savo darbais nuties kelius iki jo idėjų. Reikėjo prablaivinti naktį, įžiebti žiburius, kol ateis "Aušra", kol Daukanto idėjos kelsis iš tomų ir gyvens Valančiaus parengtose širdyse.

Rūpestingasis piemuo

Gyvenimas pats diktavo Valančiui darbus. Pirmiausia jis buvo vyskupas — ganytojas, kaip jis kad sakės — piemuo. Didelės vyskupijos religiniai, moraliniai reikalai ir nulėmė visą jo veiklą. Ar jis rašė knygeles, gromatas, ar sakykloje kalbėjo, jis pasiliko ganytojas, rūpestingas piemuo, kuris sielojosi ne tik tikinčiųjų išganymu, bet ir jų gerove.

Valančius stengėsi sukurti lietuviškos katalikybės veidą, kai su visu platumu į Lietuvą plūdo lenkiška dvasia ir rusiškoji provoslavija su rusinimo politika.

Tradicinė lenkiška įtaka buvo didelė. Bajorija buvo sulenkėjusi, o kunigai išauklėti lenkiškoje kultūroje. Valančius suprato, kad, jei nori išlaikyti katalikybę, pirmiausia reikia išlaikyti lietuvių kalbą. Kalba buvo tas skydas, kuris turėjo apginti ir nuo lenkų ir svarbiausia nuo rusų. Todėl jis reikalavo, kad kiekvienas jo kunigas mokėtų lietuviškai ir ateivių iš nelietuviškų vyskupijų nepriėmė.

Jis matė, kad lietuviškas spausdintas žodis bus pati stipriausia apsaugos priemonė. Jis pasieks visų trobeles ir širdis.

Sėdosi pats ir rašė, neišleisdamas iš akių paprastų žmonelių. Nesvarstė jis ten teologijos ar kitų sunkių dalykų, skleidė tik tai, kas būtiniausia, kas labiausiai pamokytų ir uždegtų jo tikinčiuosius.

Jo idealas buvo tyra krikščionybė, plazdanti Evangelijos dvasia. Ir kvietė žemaičius prie jos su tokia jėga, kad net didžiausi užkietėjėliai neatsilaikė.

Bet budri vado akis matė ir tolimus pavojus — grumtynes už idealą. Ir jo katalikai buvo rengiami kančiai, ištrėmimui, mirčiai. Savo "Žyvatuose šventųjų" jis pasirinko tuos šventuosius, kurie kankinio mirtimi paliudijo Kristų. Kad jie darytų didesnį įspūdį ir dar labiau žmones patrauktų, juos perkėlė į lietuvišką aplinkumą. Karalienė Elena eina į kamarą atsinešti miltų, o Romos ciesoriai, kaip ūkininkai prekyvietėje, ginči-

jasi su kankiniais ir jiems pralaimi. Ir žemaičiams atrodė, kad tie šventieji kur nors čia pat gyveno, kad tai jų pačių gyvenimas. Kaip jie visi padėjo galvas už tikėjimą, taip ir jie neturi bijotis jokių audrų.

Ir šios religinės knygelės įdiegė tautai tyrą religijos meilę, nesudrumstą jokios materijos priemaišos, ir kartu apgynė nuo lenkiškų knygelių antplūdžio.

Tautos priekyje

Tikinčiųjų gerovė Valančių vedė dar toliau. Jis norėjo matyti lietuvį dorą, sveiką, ekonomiškai pajėgų. Kai tuo metu stigo inteligentijos, visuomenės vadų, jis ganytojišką lazdą ištiesia ir į kitas sritis.

Subūrė aplink save šviesuolius kunigus ir pasauliečius: Dovydaičius, Juzumus, Daukantą, Ivinskį, Akelaitį. Ir visi mielai prie jo dėjosi, nes visi jo asmenyje matė vadą, atėjusį tarnauti žmonėms.

Savo darbam pasitalkininkavo ir kunigus. Ypatingos meilės ir prisirišimo jis sulaukė iš jaunų kunigų, kuriuos mokėjo uždegti savo žodžiu ir autoritetu.

Pirmasis darbas buvo tautos nublaivinimas. Blaivybė — ne jo idėja, bet Valančius ją pritaikė ir išvystė. Jis matė, kaip per degtinę žmonės suskursta ir pridaro daug blogio. Sukėlė visą kraštą ant kojų ir visi su iškilmėmis atsisakė "arielkos".

Toliau jis apjuosė kraštą parapijinėmis mokyklomis ir išmokė žmones skaityti.

Skleisdamas žmonių gerovę ir mokydamas, jis pasidarė ir rašytoju. Jau žilas jis parašo pirmąją knygą. Kaip visose srityse, taip ir čia jis pasireiškia retu talentu ir pradeda istorinį lietuvių literatūroje realizmą. Bet ne literatūros puoselėjimas jam rūpėjo. Jis norėjo vaizdais išdėstyti savo programą, kuria turi vadovautis jo žmonės. Pasinaudodamas gyvenimo pavyzdžiais, pakaišydamas vietovių vardais, jis moko praktiškų dalykų: taupumo, amatų, kovoja prieš blogus papročius ir perėjūnus išnaudotojus.

Gyvi pavyzdžiai, graži pasakojimo forma, paskaidrinta jumoro, žmones patraukė. Tūkstančiai skaitė jo raštus ir pasisavino jo idėjas.

Audrų Sukūriuose

Plačiu mastu pradėtą darbą sugriovė 1863 metų sukilimas. Buvo uždarytos visos parapijinės mokyklos, jų vietoje įsteigtos rusiškos. Patį Valančių rusų valdžia iš Varnių atsigabeno į Kauną, apstatė šnipais, kad geriau sukontroliuotų jo darbus. Seniai rusai griežė dantį prieš jį ir dabar tikėjosi uždarę narve. Kai nusiautė sukilimas, jis pirmas stojo ginti nuskriaustųjų. Gelbėjo visa, kas bebuvo galima, nesibijojo nei kietų gubernatoriaus žodžių, nei grasinimų Kamčatka. Rusai išgabeno Vilniaus ir Seinų vyskupus, bet Valančiaus nelietė.

1864 m. rusai uždraudė spaudą. Valančius pirmas Prūsuose atspausdino 9 brošiūras, nukreiptas prieš rusus, ir žmonėse išplatino. Šitose knygelės jis sako: neleiskite vaikų į rusiškas mokyklas, steikite slaptas, neskaitykite graždankų (rusiškom raidėm knygų), skaitykite prūsuose leidžiamus raštus, nesusidėkite su provoslavais.

Valančius pirmas nurodė visiems knygnešiams naujus kelius. Pats organizavo jų tinklą, kad lietuviškoji knyga kuo plačiausiai pasklistų.

Niekada neieškodamas jokios garbės, jokių pramogų, niekada neišvykdamas atostogauti į jokius kurortus, jis pasiliko prie savo tautos, paskendęs darbuose, žvelgdamas budriom akim į gyvenimą ir nuolat primindamas: persekiojami kentėkite, saugokitės išdavikų.

Visiems jis turėjo atvirą širdį ir meilę. Didžiu demokratiškumu atžymėtas jo visas kelias. Jis niekur neslėpė savo žemos kilmės ir niekada nesišalino nuo jų. Pirmiausia jis ir patarnavo valstiečiams, pats juos visada priimdamas. Nesigėdijo kelyje sustoti ir į savo karietą paimti elgetą, žydę, nes ir jie žmonės, gal būt labiau ištroškę šilumos, negu kilmingieji. Sustodavo jis ir ties piemenų banda. Didžiai mylėjo šiuos laukų dainius, su jais pasikalbėjo ir apdovanojo.

Apjungdamas visus žmones, į bajorų daržą nemėtė akmenų, neniekino jų, bet stengėsi juos laimėti geram: lengvino baudžiauninkų būklę, skatino statyti bažnyčias, parapijines mokyklas.

1875 metais gegužės 17 d. jis mirė Kaune, palikdamas ant stalo ganytojiškus laiškus. Ir rusų valdžia išsigando testamentinio žodžio, kuris šaukia žmones ištikimybei, kantrybei ir kankinio vainikui. Uždraudė šią gromatą paskelbti iš sakyklų, kad nekiltų krašte neramumų.

Jo religinėje dvasioje išauklėti žemaičiai vėliau grūmėsi Kražiuose ir laimėjo; jo išmokyti žmonės skaitė slaptą spaudą, ėjo ištrėmiman ir laimėjo; jo pakelta tauta išėjo laisvės parsinešti ir ją parsinešė.

Didingas ir graudus jo gyvenimas. Kaip didelis vadas jis iškyla iš savo laiko ir ateina į tautą tuo metu, kai rusai ją norėjo palaidoti. Jis pakelia tautą iš mirties patalo, nušviečia ūkanas ir ištiesia kelius į dorą, krikščionišką, susipratusią Lietuvą.

Ir po tiekos metų, šiais susmulkėjimo laikais, jis iškyla savo asmenybe, šviečia į mūsų kelią ir kužda:

"Budėkite, stovėkite tikėjime, kaip vyrai elkitės ir pasistiprinkite".

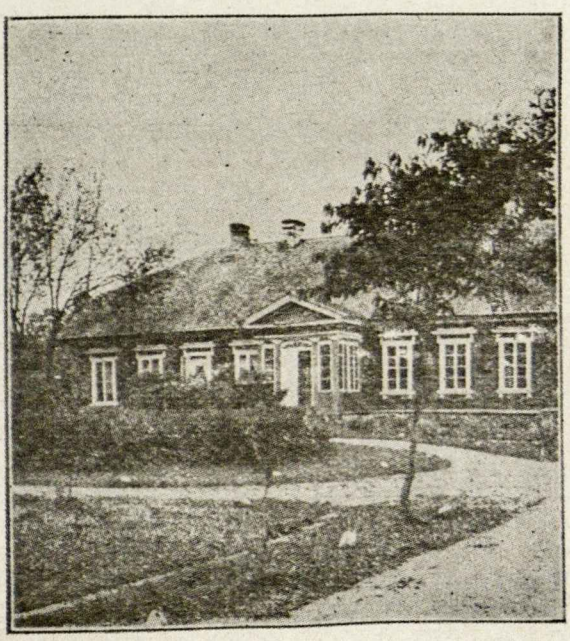

NAMAI, KURIUOSE GYVENO VYSK. V. VALANČIUS, BŪDAMAS VARNIUOSE

Iš visų praėjusių dienų ne savame krašte įspūdingiausiai prabėgo pirmoji vasara Alpėse. Pavasario žiedų ir paukščių garsų simfonija prasidėjo keturiom savaitėm anksčiau, nei tėvynėje. Bąlandžio pirmomis dienomis kaimuose pražydo vyšnios, o parkuose pas mus neregėtos magnolijos. Slaptas nujautimas kalbėjo apie naują, nuotykiais turtingą vasarą, į kurią buvo sudėtos ilgų metų viltys. Nors sykį atsiplėšti nuo lygumų ir pasiekti nors vieną snieguotą kalno viršūnę!

Su vieversio čyrenimu — vieversio tarp Alpių!—atėjo karo pabaiga. Naujos armijos atnešė pilnas entuziazmo ir vilčių dienas. Buvę darbo vergai ir tie, kurie pabėgę nuo mirties, sveikino vieni kitus, kėlė savas vėliavas, būriavosi. Vieni tuoj visokiomis priemonėmis, lydimi dainų, apsikaišę vainikais traukė į gimtinę; kiti tik guodėsi, kad ir jų sodybos greit bus išlaisvintos ir su pavydu išlydėdavo tuos, kurie skubėjo į vakarus.

Tomis dienomis ir mūsiškiai būriais iš visur pasipylė ir traukė į didesnius centrus, organizavos ir laukė dar gražesnių valandų. Į mūsų koloniją Untersbergo papėdėje kasdien plaukė iš Austrijos rytų ir Jugoslavijos pasienio dešimtimis suvargusių tautiečių. Vieni su šeimomis, kiti pavieniui. Visus, lyg magnetas, traukė užkampius pasiekusi žinia, kad ten, anapus kalnų buriasi mūsų kolonija, ten mes turėsime, mažą, laikiną, bet savą Lietuvėlę.

Vieni tų ateivių pasilsėję traukė toliau, į Bavariją, kiti nesitikėjo ko geresnio ten ir nutardavę likti. Ir šitoj tekančioj žmonių srovėj ėmė kurtis sėslesniųjų bendruomenė.

Toji srovė aną atmintiną pavasarį atnešė ir Editą.

Iš pirmo žvilgsnio ji nebuvo iš tokių, kuri kuo nors išsiskirtų. Tai paprasta, kukli, studentės amžiaus mergaitė. Bet neprąėjo porą savaičių, o jos vardas buvo daugiausiai kartojamas. Kai reikia — ji rimta, išmaninga, paslaugi, užjaučianti, kai linksma — ji nuoširdžiai krykštaujanti išdaigininkė. Besiorganizuojančią koloniją užgulė daug darbų ir rūpesčių, ir viso ko centre matome Editą. Reikia patiems jieškotis patalpų planuojamoms stovykloms, jas valyti, tvarkyti, dalinti maistą arba kiti neįdomūs ir įkyrūs darbai — ir prie jų Editos nereikia du syk prašyti. Ne, dar daugiau: ji pati darbus ir žmones organizuoja, bėgioja, ragina, barasi.

Gyvenimui nusistovint, reikia ko nors ir dvasiškesnio.

—Dita, reikia sekmadieniais bažnyčioj lietuviškai pagiedoti. Ateik šį vakarą, parepetuosim.— Ir Edita iš savo stovyklos atsiveda kokių penkiolika mergaičių. Tą vakarą buvo per maža vyrų, tai kitą dieną ji ateina su tiek pat Jonų, Juozų, Kazių.

Kai sekmadienio rytą reikia eiti bažnyčion, ji pareina visus mergaičių kambarius. Jei randa dar kur miegančias ir nenorinčias keltis, įsakymas maždaug taip skamba:

—Jei jūs tuoj nesikelsit, tai aš atsiųsiu Stasį su Jurgiu, kad jie jus aprengtų.— Pasakiusi dingsta. Paskui ją murmėdamos bėga praustis ir miegalės.

—Dita, sugalvokim kokį vakarą surengti. Ateik pasitarti.

Po poros savaičių sumobilizuotomis jėgomis ruošiam vakarą. Ir scena be Editos neapseina. Čia ji ir deklamatorė, ir choristė, reikia kiek solo — paklausykit jos soprano! — ji ir tai gali. Kas grakščiausiai pašoko "Aušrelę" ar "Lenciūgėlį", kieno dailiausiai išsiuvinėtas sijonas — visų nuomonės sutinka: Editos.

Ir taip Edita pasidarė viso ko centras. Rodos, net negalima buvo įsivaizduoti, kas būtų likę iš laikinosios mūsų Lietuvėlės, jei nebūtų buvus pas mus toji visur esanti išdaigininkė.

Vasara ėjo su savo žavėsiais, nakties burtais, nuostabia gausybe šviečiančių šv. Jono vabalėlių. Kalnų keteros apsivalė nuo sniego, pasipylė saulėj įdegusių alpinistų vilkstinės, aidėjo jų šūkavimai ir maloniai skambą, tik vieniems kalniečiams galimi išdainuoti bežodžiai jodl.

Mes, lygumų vaikai, drebančiomis širdimis, paėmę lazdas ir kuprines, išdrįsom irgi į saulę iš arčiau pažiūrėti. Klausinėjom kelio ir patarimų, iš savo būrelio narsiausius rinkom vadovais ir kapstėmės akmenuotais takais, visom keturiom kabinėjomės už granito iškyšulio ar žolės kuokštelio. Paskui gėrėjomės po kojom plaukiančiais debesimis, kaip paukščiai sveikinom raudonom viršūnėm patekančią šaltą ryto saulę, stebėjomės apkurtinančia tyla aukštumų erdvėse ir visom jėgom stengėmės įžiūrėti, kas ten toli toli šiaurės rytuose be mūsų dedasi.

Tą vasarą daug kalnų trobelių, koplytėlių ir sustojimų vietų lankytojų knygose buvo įrašyti lietuviški vardai. Ir kiek kur buvo tokių įrašų, visur išliks ir

Editos vardas. Neatbaidė jos nei pavojai, nei nuovargis, nei kitos bėdos nuo užsidegimo, kad nors valandėlę gali pabūti ereliu ir į slėnius, miestus pažvelgti iš viršaus. Vasara, atnešusi nemaža nusivylimų rūpesčių, paliko ir malonių valandėlių, naujų vaizdų, atmintinų pergyvenimų. Iš tos vasaros liks daug atminimų ir pasakojimų, o tarp jų ryškiausias bus Editos siluetas.

Labiausiai atmintinas buvo vienas įvykis, kuris šių dienų akimis daug kam negalės turėti anos reikšmės ir spalvingumo.

Buvo šiltas, kvepiąs šeštadienio pavakarys. Toks, kada žmogui ateina nerimas, ir tada trauki kažko jieškoti. Gal draugų, o jei tokių nėra, tai gamtos. Pas mane į komitetą užbėgo du vyrai iš stovyklos. Jų veiduose pastebėjau rūpestį. Jie tuoj ėmė dėstyti:

—Į stovyklą buvo atvažiavę keli kareiviai su leitenantu ir pasakė: "Šį vakarą savo kalnų viloje rengiame balių, ir mums reikia mergaičių." Taip ir pasakė: "Mums reikia mergaičių, kokių šešių, septynių. Mes nenorim kitų, mums geriausiai patinka lietuvaitės. Ten bus šokolado, cigarečių, likerio. Už poros valandų mes atvažiuosime jų paimti."

—Mūsų mergaitės su nepažįstamais vyrais kažin kur ūlioti nevažiuos, — kalbėjau, nors netikrumo jausmas nepaleido manęs.

—Jūs jų nepažįstat. Tuoj pradėjo viena pas kitą lakstyti ir tartis, kas daryti. Kai nėra kas valgyti, o saldainio nuo kažin kada nemačiusios, tai už šokolado plytelę pėsčios per kalnus keliautų.

Jų neišsakytuose žodžiuose slypėjo kančia: "Mes esame elgetos, vargšai, apiplėšti ir nieko neturime, išskyrus tokio pat likimo paliestas mūsų seses, kurias mes mylime. Štai ateina tie, kurie visko turi, tai jie dar atims ir jas, mūsų paskutinį turtą, kurį turime. Mes nelaimingi, nes bejėgiai, kad nukreiptumėm tai, kas tuoj įvyks."

Nežinia ko, bet ir aš su jais išskubėjau į stovyklą, kuri buvo gerokai už miesto.

Mes buvome dar nepasiekę vietos, kai matėm į kiemą įsukant tris automašinas. Rajone radom besirenkančius žmones prie sustojusių automobilių, gi kiti lindėjo languose. Iš susidomėjimo atrodė, kad čia kas svarbaus turi atsitikti. Atvažiavę vyrai atrodė dailiai nuaugę, uniforma jiems pritiko — tokiais tik žavėkis. Vienas jų, tas, kuris lietuviškai kalbėjo, tuoj pasuko prie moterų barako. Ant pakilių laiptelių, kur stoviniavo nemaža mergaičių, jis sustojo ir ėmė su jomis šnekėti. Kai aš baigiau artėti prie jų, įvyko tai, ko aš visa širdimi slaptai troškau: tarp mergaičių stovėjusi Edita atvykusiam svečiui garsiai atšovė:

—Pasakyk jiems, kad jokia lietuvaitė su nepažįstamais vyrais kažin kur baliavoti nevažiuos. Net jei ir badu mirtų.

Kai kurios mergaitės ėmė jai kažką į ausį šnibždėti, kitos kažkur skubėjo. Čia ir vėl viskam padarė galą vienas Editos žodis. Sukandus dantis, tik lūpas judindama, lyg perkūnu trenkė:

—Merga-a-aitės!

Kova buvo laimėta. Tą akimirką mūsų mergaičių vadė buvo panaši į istorinę prancūzų Mergelę. Tik anoji paveiksluose piešiama su kalaviju rankoje, o mūsų silpnoji Edita iškėlė daugiau, negu šaltą geležį.

Kariai išvažiavo vistiek ne vieni, bet tarp tų, kurios ten sėdėjo, nebuvo nei vienos lietuvaitės.

Tą vakarą saulė leidos dar gražesnė, ir kalnų sniegynai tolumoj buvo labiau mėlyni, o pievų žaluma dar gardžiau kvepėjo. Ir pirmą kartą tokį giedrą šeštadienio vakarą nekamavo nerimas, ir kančia buvo užmiršus savo auką.

Stovyklos vyrai buvo laimingi. Mane tempė kiekvienas pas save ir vaišino, mylėjo, tartum aš būčiau išgelbėjęs jų mergaites.

—Bičiuliai, dabar pasirūpinkite, kad mergaitės nesigailėtų šito vakaro. Surenkite smagų pasišokimą, o vaizbūnus įkinkykit, kad joms netrūktų šokolado bei skanėstų.

Jų nereikėjo raginti. Stovyklos salėje šį vakarą dar garsiau skambėjo fortepionas su akordeonu, o pertraukų metu dainos apie rūtas ir lelijėles dar niekad nebuvo taip aidėjusios.

Kai kurie vyrai iš laimės perdaug buvo įtraukę skystimėlio ir dešimtį kartų mane sutikę vis kartojo:

—Kaip mūsų mergaitės, tai geresnių nerasi visam sviete. Sakyk, ponas, ar aš ne teisybę sakau?

Kai šnekėjau šokių salėj su mergaitėm, sakiau:

—Aš nežinau, kaip jums teisingiau pasakyti, bet mes jumis didžiuojamės ir gyvom turėtumėm paminklą pastatyti.

O sutikęs Editą, pasakiau:

—Jei visos mūsų mergaitės tokios būtų, kaip tu, mes nebūtumėm netekę tėvynės.

—Ji, kaip visada, išklausė mano žodžius perkreipusi galvą į šoną, o paskui lyg gindamasi, metė žodelį: "Ach!" ir nubėgo.

Nuotykinga ir marga vasara baigėsi. Atėjo labai lietingas, vietinių žmonių žodžiais, dar niekad toks nebuvęs ruduo. O kai sykį lijo be pertraukos dieną ir naktį visą savaitę ir pradėjo antrą, tai kaikurie mūsiškių pritrūko kantrybės ir ėmė dairytis būdų išvažiuoti į Bavariją. Tokia proga pasitaikė su grįžtančiais vokiečiais, ir daug kas susipakavęs laukė traukinio. Buvo žinomas išvažiavimo laikas, ir aš dieną prieš tai visus aplankau ir palinkėjau laimngos kelonės.

Kai tą vakarą sėdėjau kambary ir klausiaus lietaus stuksenimo į langų stiklus, atskubėjo pas mane Stasys su blogiausia žinia:

—Edita išvažiuoja! Su visais, rytoj, į Vokietiją.

—Žmogau, išsimislinėji.

—Nueik ir pats įsitikink. Tik šiandien apsisprendė ir įsirašė. Buvo viena laisva vieta.

Jau buvo sutemę, kai aš įsiveržiau į jos kambarį.

Ant lovos ir grindų stovėjo kelios kartoninės dėžės, ir Edita į jas mėtė savo tremtinės skutelius.

Aš vis dar nieko nekalbėjau ir nežinojau, kaip pradėti.

—Nieko nepadarysi — ar čia mūsų namai? Nereikia prisirišti prie to, kas ne sava, — nepakeldama akių kalbėjo.

—Mes sudraskysim šias dėžes, o tave surišę palauksim, kol traukinys išeis, — kalbėjau nei protingai, nei įtikinančiai.

—Prašau tavęs nepadaryk man dar sunkesnio atsiskyrimo su šia vieta. Manau, aš esu mažiau nelaimnga už tave. Jei esi geras mano draugas, tai sustiprink mane.

Kai išėjau į lietų ir naktį, jaučiau, kad su šia diena baigėsi šios vasaros pasaka, o šta rytj vėl prasideda realybė.

Kitą rytą aš su kitais nuskubėjau į stotį išleisti išvažiuojančių. Prie šalutinių bėgių būriavosi žmonės. Vieni buvo prekinių vagonų viduj, kiti iš sunkvežimio padavinėjo lagaminus. Taškydamies ir per vandens klanus šokinėdami jieškojom savųjų. Netrukus ir jų važimas, apdangstytas berzentais, atsirado. Padedam sukrauti, mėginam juokauti, skiriam kažin kur ir kažin kada pasimatymus. Išlydėjusių būrys didėja. Jau žodžiai išsakyti, laukiame paskutinės, sunkiausio minutės, traukinio pajudėjimo. Ir ko jis dar delsia? Tegul tai, kas turi atsitikti, užgriūna greičiau.

Duodamas ženklas. Paskutinis rankų paspaudimas. Liekantieji užtraukia graudžią "Leiskit į tėvynę". Traukiniui judant vieni stovėdami moja, kiti dar greta jo eina ir paskutinius žodžius kartoja. Išvažiuojantieji veržiasi prie vagono durų. Matyt ir ašarų. Kiekviena vieta, kurioj tenka kentėti, mus pririša, ir su ja atsiskyrimas yra skausmingas. Aš stoviu ir ledinėm akim seku tolstančius veidus. Tarp jų regiu rasotus Editos skruostus. Dar kelios sekundės, ir gal niekados to veido nematysiu. Dar traukinys nebaigė eiti pro mus, ir galima padaryti kokią kvailystę: įšokti į paskutinį vagoną ir išvažiuoti. Taip, kaip stoviu, nepasiruošęs, neatsisveikinęs. Tik jaučiu, kad trūksta greito apsisprendimo ir va-

lios, ir aš gaištu. O traukinys jau baigias, ir tuoj bus paskutinė proga tai padaryti. Aš vis stoviu ir tik dabar pajuntu, kaip lietaus srovės bėga mano plaukais ir veidu.

Iš tikrųjų, kai stovim ant laiko ribos, net tokias smulkmenas visą gyvenimą atmenam.

Kitą dieną, lyg tyčia, nustojo lyti. Pasaulinis tvanas nepasikartojo, bet keturiolika dienų be perstojimo pylė tam, kad mūsų vienišumas būtų dar vienišesnis.

*
* *

Praėjo keleri metai. Kai atsidūręs Amerikoj pradėjau kilnotis iš vietos į vietą, sykį pasukau iš kelio ir sustojau nedideliam pramonės mieste. Norėjau atlankyti anos vasaros atminimą, Editą, dabar ištekėjusią ir pavyzdingą žmoną. Ar ją rasiu, ar ji bus pasikeitusi, ar po vargo metų bus nustojusi ano linksmumo, ir gal teks ja nusivilti? — visokie spėliojimai lydėjo mane...

Ne, ji atrodė kaip ir aną vasarą, tokia pat triukšminga, gyva, šokinėjanti ir nemokanti nuslėpti savo džiaugsmo. Gal tik kiek veidai buvo pablyškę ir ji pati žemesnė atrodė. Mūsų susitikimas buvo nuoširdus, pasisveikinimas kaip seniai nesimačiusių bičiulių ar brolių.

Mes atminimų žodžiais vėl klajojom žvirgždėtais kalnų takais, gaudėm krintančių upelių purkslus ir piešėm vienas kitam dovanotus kalnus.

—Ar atsimeni, Dita, kai juokais paridenai nuo kalno akmenį? Paskui jis įsibėgėjo, sujudino kitus, tie vėl kitus, ir taip jų pulkas, lyg vilko pabaidyta avių kaimenė, kelis kilometrus kaukdami pasileido žemyn. Pradžioj mus ėmė laukinis juokas, kai jie dideliu greičiu riedėdami baisiai aukštai iš krūmų iššokdavo, lyg šunes, kai tekini vaikosi kregždes javų lauke. Paskui išsigandom: o jei kas ten apačioj keliauja?

Taip, ji tai atmena, vėl šelmiškai juokiasi ir ima mane egzaminuoti:

—O tu atsimeni, kai norėdamas svietą palinksminti, tokioj kiauroj kalnų pastogėj, kai nuo lietaus drebėjom, skaitei labai juokingą, nelogišką eilėraštį: "O akmuo toks didelis ir apsamanojęs putodamas prieš vandenį plaukė"?

—Buvo ir taip, kaipgi nebus, buvo. Beje, sakyk, kodėl taip staiga aną rudenį iš mūsų išvykai?

—Tu nežinojai iki šiolei? Dabar, kai viskas praeity, galiu pasakyti. Pajutau, kad imu prisirišti prie vieno iš ten esančių vyriškių. O aš jam taip pat ne svetima buvau.

—Ir tik dėl to?

—Tik dėl to. Turiu paaiškinti, kodėl bėgau nuo jausmo, kuris ėmė mane kaustyti. Aš jaučiausi ne laisva nuo nedidelio pažado. Mano klasės draugas, kai Jugoslavijos fronte apkasuos sėdėjo ir matė daug pavojų, rašė ir prašė manęs būti jo sesute. Norėdama palengvinti jo baisias karo dienas, jam buvau davus vilčių. Po karo nujaučiau jį esant Bavarijoj. Šventi pažadai į purvą nemėtomi. Ryžaus jo ieškoti. Tai viena. Antra, anas vyriškis, kuriuo domėjaus, irgi negalėjo būti laisvas nuo žodžio.

—Ir dabar, jo, ano kario, vardu vadiniesi?

—Deja, jį atsekė tokia tai vengrė. Jiedu laimingi. Jis sakėsi, tik sesute prašęs mane pabūti. Dėl jo aš nekentėjau, tik kelio atgal į Austriją nebuvo. Vieną sykį gyvenime smarkokai apsirikau.

—Ne vieną, o du syk: anas vyras, nuo kurio bėgai, nebuvo susirišęs jokiais pažadais.

—Tai piktybių genijaus ironija.

—Bet anoji vasara man buvo gražiausia iš visų, praleistų ne namie.

—Man taip pat.

Kai sugrįžęs į namus rašiau Stasiui laišką, užsiminiau, kad kaip Romoj buvę ir matę popiežių sakąsi viską joje matę, taip ir aš jau būsiu viską Amerikoj regėjęs.

Tada jis tiesiog atrašė:

—"Gali nesislapstyti su savo palyginimais. Sakyk aiškiai: buvai ir matei Editą".

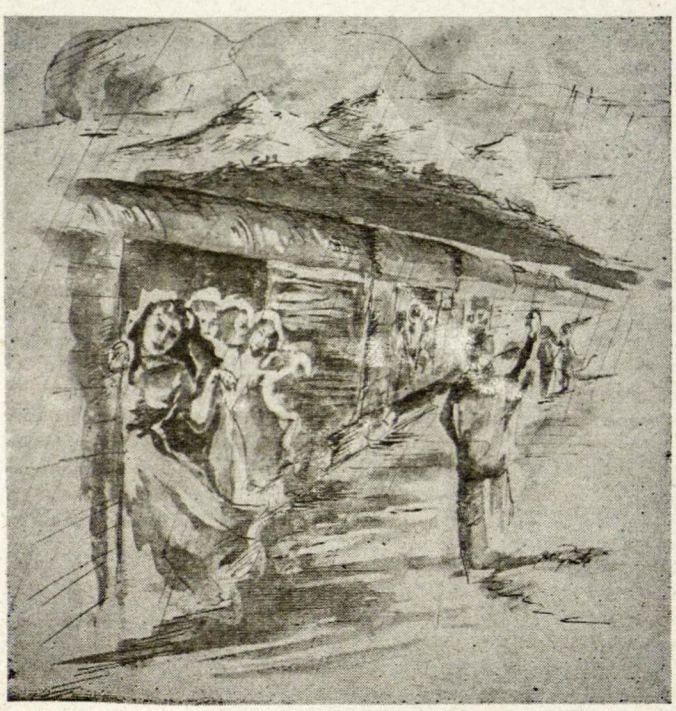

Dar kelios sekundės, ir gal niekados to veido nematysiu...

MERGAITĖS RELIGINIO GYVENIMO PSICHOLOGIJOS BRUOŽAI

Kun. Dr. J. GUTAUSKAS

1. Kaip suprasti temą?

"Mergaitės" sąvoka neapibrėžta. Ji teišskiria berniuką ir suaugusią, vedusią moterį, bet nieko nepasako apie moteriškojo individo amžių. Mergaite vadiname moteriškosios giminės vaiką (nuo 1 iki 9 m.), paauglę (9-12 m.), brėstantį individą (12-16 m.) ir jau subrendusią jaunuolę (16-20 m.). Kai kalbėsime apie mergaitės religinio gyvenimo psichologiją, turėsime dėmesy mergaitės-jaunuolės amžių. Kadangi moters psichiniai bruožai glūdi mergaitėje, o mergaitės moteryje, tai subrendusios mergaitės-jaunuolės religinio gyvenimo psichologija bendriausiais bruožais yra kartu ir apskritai moters religinio gyvenimo psichologija. Bendrieji, "moteriškieji" pergyvenimai tie patys pas mergaitę ir suaugusią moterį, kaip ta pati moteriškoji prigimtis ir iš jos išplaukiančios psichinės apraiškos. Mergaitė išsiskiria jauno žmogaus dvasine būsena nuo pagyvenusio savo giminės nario, kas žinoma atsispindi ir jos religiniame gyvenime.

Religinio gyvenimo sąvokon įeina religijos praktikavimas, religinis išgyvenimas, vienoks ar kitoks santykis su religinėm vertybėm, religinių žinių pasisavinimas.

Psichologija? Kalbama apie vaiko psichologiją, puberteto (brendimo) psichologiją, minios psichologiją. Čia tebus iškelti tik kai kurie būdingieji mergaitės-moters religinio gyvenimo bruožai.

2. Moteriškasis religingumas?

Ar tikslu kalbėti apie moteriškąjį ar vyriškąjį religingumą? Argi religingumas (religinis gyvenimas), kaip vienos ir tos pačios religijos praktikavimas, nėra tas pats moteriai ir vyrui? Argi gali būti vyriški ir moteriški Dievas, Bažnyčia, sakramentai, dekalogas? Taip ir ne. Religija objektyve prasme yra viena ir ta pati abiems lytims, kiek moterims tiek ir vyrams, kaip suaugusiems taip ir mažiems vaikams. Bet kadangi religiją praktikuoja, religiją išgyvena, religiją pasisavina moteris arba vyras pagal savo psichinę struktūrą ir tai tam tikrame amžiaus laikotarpyje, o ne kažkoks atitrauktas "žmogus", štai šiuo subjektyviu atžvilgiu ir galima kalbėti ne tik apie vyro ir moters, bet ir apie vaiko, jaunuolės-lio religingumą, religinio gyvenimo būdinguosius bruožus. "Vyras ir moteris su Dievu santykiuoja ne tik kaip žmonės, bet ir kaip savo lyties atstovai. Todėl visai pagrįstai galima kalbėti apie vyriškąjį ir moteriškąjį maldingumą, net apie vyriškąją ir moteriškąją religiją, suprantant ją subjektyvine prasme" (Prof. A. Maceina, Lyčių buvimas ir jų santykiai: Maldeikis-Maceina, Lyčių problema, Kircheim-Teck 1947, 22). Vadinasi, kiek skirtinga ir kuo būdinga vyro ir moters psichinė struktūra, tiek skirtingas ir būdingas vyro ir moters religinis gyvenimas. Vyras išgyvena religiją vyriškai, moteris moteriškai. Vyriškieji dvasios bruožai ryškūs vyro religiniame gyvenime, moteriškieji-mergaitės-moters. Žinoti mergaitės-moters psichikos bruožus, reiškia suvokti ir jos religinio gyvenimo psichologiją. Tas pats pasakytina ir apie vyrą.

3. Psichologiniai lyčių skirtumai religiniame gyvenime

Iš trijų sielos funkcijų - jausmų, valios ir proto— pirmoje vietoje pas mergaitę stovi jausmai, o pas berniuką valia ir protas. Mergaitė yra daugiau jausmo, širdies žmogus. Mergaitei ir pati religija pirmoje eilėje yra jausmo, širdies dalykas. Religija yra "parama, sukilninimas ir gyvenimo pagražinimas" (iš vienos mergaitės dienoraščio). Mergaitė sako: "Tikiu, nes myliu". Berniukas galvoja: "Tikiu, nes protas rodo, kad Dievas yra". Ne tik religijoje, bet ir kitose gyvenimo srityse berniukus domina tie dalykai, kurie susiję su protu ir valia, o mergaites su emocijų pasauliu.

Kai mergaitė sako: "Aš negaliu melstis", tai reiškia, jog jos širdis nedalyvauja maldoje. Tačiau mergaitei lengviau melstis negu berniukui. Mergaitė turi turtingesnį jausmų pasaulį. Širdis yra iškalbingesnė negu protas. Trumpais, aiškiais žodžiais berniukas pasako maldoje viską, ką nori pasakyti ir toliau nebegali melstis. Mergaitės pralenkia berniukus maldos praktikoje, jos pamaldesnės. Jos turbūt randa maldoje ir daugiau paguodos, džiaugsmo. Daugelis moterų šventųjų pasiekė labai aukštą maldos laipsnį.

Berniukai daugiau kreipia dėmesio protinėms problemoms, kurios iškyla religiniame gyvenime. Daugelis berniukų laužo galvas, kaip suderinti tikėjimo ir mokslo reikalavimus. Pas mergaites protinės abejonės retesnis dalykas. Net abejonės dėl Dievo buvimo pas mergaites turi kokį nors jausminį pergyvenimą.

Mergaitė, moteris netenka tikėjimo per širdį, jaunuolis, vyras per protą. Vyras palieka tikėjimą po sunkios kovos, neišsprendęs kurios nors protinės problemos, moteris, kai jos širdį užpildo kiti dalykai, neturį nieko bendro su religiniu pasauliu.

Moteris daugiau pasyvi, vyras — aktyvus. Vyras nori pasaulį perkeisti, moteris išgyventi tokį, koks yra. Berniukas klausia: "Ką aš darysiu? Kaip savo ateitį apipavidalinsiu?" Mergaitė: "Kas atsitiks su manim? Ką gyvenimas man suteiks?" Pas berniukus daugiau religiniame gyvenime savistovumo, pas mergaites — prisitaikymo. Didžiųjų religijų kūrėjai — vyrai. Vyrų religingume daugiau iniciatyvos, polekio, užsimojimų. Vyras nebijo sueiti į konfliktą su savo aplinka. Jis yra kovotojas už savo pasauliožiūrą. Jo įsitikinimai aiškiai formuluoti ir kietai ginami. Beveik visi sektų kū rėjai buvo vyrai. Jei vyrai pralenkia moteris iniciatyva ir savistovumu, tai moterys vyrus — nuoširdesniu pačios religijos praktikavimu. Prof. St. Šalkauskis sako: "Vyras pagal savo aktyvų nusistatymą pasireiškia didesne religine iniciatyva; tuo tarpu moteris pagal savo receptyvinį nusistatymą pasižymi labiau religijos praktikavimu."

Vyras, bendrai paėmus, daugiau prisirišęs prie daiktų, kaip prie asmenų, daugiau prie idėjų, kaip prie žmonių. Todėl vyrą ir religijoje daugiau domina idejiniai, o ne asmeniniai dalykai. Jis galvoja daiktiškai ir atitrauktai. Vyrui labai daug pasako tokie dalykai, kaip malonė, dieviškasis gyvenimas, mistinis Kristaus Kūnas, Bažnyčia. Moteris, mergaitė ne tik gyvenime, bet ir religijoje daugiau domisi tais dalykais, kurie susiję su asmenimis. Visa savo turtingo jausmo jėga jos pamilsta šventus asmenis. Mergaitės religiniame išgyvenime ir religiniame auklėjime vaidina didelį vaidmenį asmuo. Mergaitė nesikrato vadovavimo, dargi jo ieško. Religijos mokytojo ramumas, savo įsitikinimuose tikrumas veikia labai teigiamai ir mergaites mokines. Viena buvusių mokinių rašo: "Religijos mokytojas turėjo didelę vidinę ramybę ir tikrumą, kas ir man asmeniškai darė didelės įtakos".

Moteris, palyginus su vyru, pasižymi didesniu savo būtybės vieningumu ir ji stipriau jaučia atramos

(nukelta į 162 psl.)

ATEITIES SPINDULIAI

O Viešpatie, jei ton šalin ateitum

ALEKSANDRAS ŠATAS

Neturėjome servizų porcelano,
Kristalo taurių auksu apvestų;
Medinėj grįčioj gimėm ir gyvenom,
Ir žemės sultis gėrėm iš beržų.

Nekabėjo seklyčiose madonos
Rafaelio, Michael Angelo garsaus;
Įaudė sesės drobėn lino plono,
Tyrą meilę žemei ir laukams.

Prasti artojai nematė Notre Dame
Anei Koelno katedrų aukštų;
O puošė kryžkeles, rūpintojėliai ramūs
Ir koplytėlės, kryžiai prie namų...

O Viešpatie, jei ton šalin ateitum,—
(Vistiek ar elgeta, ar kaip karalius),
Kas Tau šiandien ten besakytų: sveikas!
Slinkis arčiau...
Prie duonos ir giros už balto stalo...

POPIETĖ

DANUTĖ BRAZYTĖ

Lina veltui mėgino susikaupti. Jau, rodos, atsisės prie stalo, užsiguls ant sąsiuvinio ir nė nekrust, bet žiūrėk, akys ir mintys vėl ištraukia vadžias jai iš rankų ir, tarsi pabaidyti žirgai, lekia savais keliais. Ilgiau neneškentė. Pliaukštelėjo užsičiaupdami algebros vadovėlio viršeliai, subarškėjo, krisdama ant stalo plunksna ir mergaitė priėjo prie lango beveik pati to nejausdama. Lauke krykštė saulė ir vaikai, čirkšdami pešėsi amžinai neramūs žvirbliai ir sveikino grįžtančią šilumą. Ant drungnu pavasariu alsuojančios žemės krūtinės skleidėsi nauja, gležnutė gyvybė.

Mergiotė plačiai atplėšė langą, pro kurį įsmuko palaidūnas vėjas suveldamas jos plaukus ir popierius. Lina giliai atsiduso ir grįžo prie darbo.

Dar nespėjo nė knygą atversti, kai durys suvirpėjo smarkaus beldimo paliestos. Lengvutis nepasitenkinimo šešėlis perbraukė savo sparnu mergaitės veidą, bet balsas nuaidėjo persaldyto malonumo gaida, kviesdamas į vidų.

—Manai neprašyta neičiau? kambarin įsibriovė pavasaris geltonplaukės mergiotės pavidale. Jos akyse žaidė saulė ir juoko kipšiukai, o atlape pūpsojo žibuoklių puokštelė.

Atvykėlė vienu šuoliu atsidūrė prie stalo, kritiškai peržvelgė knygų krūvą ir įsispyrė akimis į Liną.

—Klausyk tu, mokslo kankine, duok vargšei algebrai nors pusvalandį atostogų ir einam į daubą žibuoklių! — vienu atsikvėpimu išbiro žodžiai pro jos lūpas, bet šeimininkė tik pakėlė galvą ir flegmatiškai šyptelėjo.

—Nepyk, Onyte, bet šiandien labai nenoriu taip toli eiti...

—Jaučiuosi per daug laiminga, kad pykčiau, nenori — nereikia, einu viena! — viesulu apsisuko, bet prie durų ją pavijo draugės žodžiai:

—Norėčiau matyti tave nelaimingą, tur būt miesto žydai barzdas nusipešiotų iš nustebimo.

Onytė lėtai grįžo atgal ir sudribo į kėdę tarsi prieduodama reikšmės žodžiams, kuriuos prakošė pro dantis:

—Na, na, mieloji, ir ant mano nugaros tūkstantis rūpesčių tupi, bet ar galima apie juos galvoti, kada žibuoklės žydi? — pasirėmė stalo ir tęsė toliau, — žinai, Lina, aš savo rūpesčius sudedu į dėžutę ir palieku rudeniui, kai nėra kuo džiaugtis... Tai ar eisi? — vėl grįžo prie reikalo.

—Kad dar labai šlapia — jau silpnėjo Linos nusistatymas ir šį ženklą palydėjo smagus Onytės šypsnis.

—Jeigu aš būčiau tavo ūgio, tai ir okeaną perbrisčiau nei smakro nesušlapus, be to, aš žinau tokių vietų, kur net pati lepiausia miesto poniutė nesidrovėtų žengti.

—Gerai, jau gerai, kas tau galėtų prieštarauti — sugniužo Linos atsparumas, lyg sniego senis saulei nusijuokus.

Mergaičių kojos manotoniškai stuksenusios gatvių grindinį, palietė drėgną geltono vieškelio juostą. Laukuose tingiai valkiojosi drungnas vėjūkštis, šalekelėse krapštė akutes miegūsta žolytė, o priešakyje gunksojo rausvas alksnynas ir tiltas. Retkarčiais linksmąsias keleives pralenkdavo linksmai šokinėdami ratai arba nutrepsėdavo pro šalį pėstieji.

Ant tilto jos sustojo ir panėrė akis vandens verpetuose. Upė, dar nesuspėjusi nurimti po grumtynių su žiema, šniokštė ir putojo gindama su savimi šiukšlių kaimenes.

Lina sugriebė pagalį ir sviedė į upę, o ta sugavo jį ir nusinešė įsupusi baltutėn putų skaron.

—Onut, kas tau? — išgąstis išspruko pro Linos lūpas, kai žvilgsnis užkliudė draugę, kuri susvirdėjo ir stipriai įsikibo į turėklus, kad nepargriūtų.

—Nieko, Linele. Ak, kokia aš maža mergaitė, negaliu žiūrėti į šėlstantį vandenį ir gana, — teisinosi sumišusi. — Kai buvau dar maža, teko pergyventi baisų nuotykį, kuris nedylamai įstrigo atmintyje.

Draugės akyse atsistojo klaustukas, ir mergaitė vėl prabilo.

—Kartą su jauniausiu broliuku žaidėm pavasario sukiršintos upės pakrantėje. Mesdamas skiedrą į vandenį, jis paslydo ir dingo drumzlinuos verpetuos, o aš buvau bejėgė ne tik jam padėti, bet ir šaukti iš siaubo negalėjau — ji nutilo ir nuleido glvą.

—Gal bus geriau, jei namo eisim?...

—Ne, Linut, aš išėjau žibuoklių ir be jų negrįšiu.

Siauras takelis gyvate vingiavo statoku šlaitu, ir abi mergaitės atsargiai leidosi žemyn. Šviesiai žali krūmokšniai lengvai šnibždėjosi šokdami jauno vėjo sūkuriuos ir tiesė joms pumpuruotas šakas, tarsi pabijoję, kad keleivės nenubildėtų į pakalnę. Apačioje ilsėjosi storas pernykščių lapų kilimas, prismaigstytas pilkų alksnių kamienų ir sulopytas vandens velkelėmis, kurios žibėjo lyg piktos, plieninės akys. Virš galvų iš džiaugsmo stūgavo vėjas ir tingiai krankė kuosos, o daubos viduriu kriokė ir pūkštavo upė, tarytum pervargęs senis.

—Jau radau! — Linos balsą pačiupo medžiai ir kartojo it bijodami užmiršti, mėtė viens kitam lyg vaikai sviedinį.

—Ei, Onyt, ko spoksai? Mes čia neatėjom svajoti.

—Aš nė nesvajoju, aš tik klausausi pavasario simfonijos — tyliai sujudėjo mergaitės lūpos, tarsi savo balsu bijodamos išbaidyti nematomą orkestrą.

—Gaila, kad aš jos negaliu išgirsti, nes neturiu vaizduotės, kuri net garsus pagamina, — Linos balse žaidė vos pagaunama ironija.

—Tik klausyk ir išgirsk, kaip šlama vėjas lazdynų viršūnėse ir iš nutysusių jų žirginių byra aukso dulkės; išgirsi nuskintos žibuoklės raudą ar upės vilnyse šokančių šapelių dainą, pajusi jaunos gyvybės stuksenimą į žemės paviršių...

—O aš iki šiol maniau, kad po tavo garbanomis vėjai tuščias mintis vaiko, — pertraukė Onytės svajonių giją draugė, — poete galėtum būti.

—Gal ir būsiu! — nusijuokė mergaitė, — ateitis parodys, bet dabar rinkime žibuokles.

—Eikim atskirai, bus geriau — Linos pasiūlymas buvo priimtinas.

Onytė striksėjo tekšinčia lapų marška, retkarčiais pasilenkdama prie mažų, mėlynų gėliukių, kuriomis praregėjo niaurus miško pavėsis.

Vis garsiau ir garsiau švokštė upės vilnys, bet žibuokliautoja to lyg ir negirdėjo. Staiga medžiai nubėgiojo į šalis, palikdami vietos nedidutei aikštelei, kurios viduryje upė suko sūkurius šiukšlių ir skubiai stūmė juos tolyn, lyg norėdama padaryti vietos naujai bangai. Vanduo buvo murzinas ir pasipuošęs putų mezginiais.

Mergaitė nusigandusi sustojo. Viena ranka prilipo prie besiblaškančios širdies, kita pridengė akis. Iš saujos bailiai spoksojo žibuoklės sunkiai alsuodamos jos pirštų spaudime. Atminties labirinte švystelėjo baltos skiedros ir mažo berniuko klyksmas, o protas pasiuntė neaiškų perspėjimą, bet Onytė mėgino nugalėti baimę ir net šypsotis. Prie pat vandens ji nudraskė kelias mėlynas gėlytes ir dar kelias. Krantas buvo šlapias ir ištižęs. Ūmai mergaitei pasirodė, kad klimpsta į žemę. Į batus sunkėsi juodas vanduo, o į širdį siaubas. Ji skardžiai sukliko ir šoko bėgti toliau nuo upės.

—Čia kas gi dabar? Išbalusi lyg drobė — kaktomuša susitiko Liną, išlindusią pro medžių kamienų tvorą.

—Maniau, kad skęstu, — be kvapo sušnabždėjo Onutė. — Broliuką prisiminiau...

—Na, jau na, nebūk maža mergaitė — subarė ją draugė ir ėmė plautis rankas mažoj balutėj.

Jos pasuko namų link, bet buvo tylios ir nuliūdusios. Linos galvoje vėl grupavosi neišmoktos algebros formulės, Onytė vis dar tebebuvo išsigandusi. Lina išlipo iš daubos, pasižiūrėjo žemyn ir linksmai nusijuokė, nes jaunystė ir pavasaris paskandina užmaršties bangose visus nemalonumus.

Draugės vėl nerūpestingai čiauškėjo eidamos keliu, jų akyse, atlapuose ir rankose žydėjo žibuoklės, o kai vėjas nušluodavo debesų pūkus nuo aukšto skliauto, ir dangus buvo tokio pat mėlynumo.

LAKŠTINGALĖLĖ...

VYTAUTAS BARISAS

Su gegužės pradžia gamtoje grįžta džiaugsmas. Pamiškės paukštelių giesmėmis nuskamba, pievos ir miškai sužaliuoja, gėlės sužydi. Visa ta svajinga nuotaika savotiškai paveikia į žmones, į jaunus ir senesnius. Kūnas atgyja ir sutvirtėja, o dvasios pasaulyje padidėja troškimai, pabunda nerimas ir ilgesys. Lakštingala, (lot. Sylvia lascinia) būdama visų giesmininkų karalienė, tikrojo džiaugsmo ir meilės reiškėja, tą žmonių nerimą ir ilgesį dar daugiau padidina, jaudrina, savo neužmirštamo žavumo daina. Jos nuostabūs tonai randa atgarsį ne tik pas laiminguosius, besidžiaugiančius gyvenimo laime, jaunąsias įsimylėjusias širdis, bet jos buriančioji daina palengvina nuskriaustųjų ir nelaimingųjų kančias. Už tai suprantama, kodėl nuo seniausių laikų iki šiandien poetai ir kiti rašytojai lakštingalą išgarbino ir išaukštino. Toks paprastas, mažytis (16 cm. ilgio), pilkas paukštelis, bet koks jo puikus variantinis tuokesys! Rodos, klausytum ištisas naktis ir neužmigtum!

Lakštingalos gyvenamasis plotas labai didelis, apima beveik visą Europą; šiaurėje iki pusės Skandinavijos pusiasalio, didesnėje dalyje Azijos, paskui dar šiaur. Afrikoje.

Kai gegužės mėnesio oras sušyla, ir naktys nėra tokios šaltos, pirmiausia grįžta iš savo žiemos būstinės patinėliai. Kiekvienas ieško sau gyvenamos vietos, kurią jau buvo valdęs ar naudojęsis, ir nieko negaišuodamas lakštingalėlis-giedorius, pradeda savo meilės dainą. Po penkių iki aštuonių dienų vėliau, grįžta ir pavienės patelės. Nuo dabar patinėliai pradeda grumtis ir rungtyniauti tarp savęs ne tiek snapu ar nagais, bet stengdamasis kuo gražiau sugiedoti, kad tuo būdu prisiviliotų sau grįžtančią partnerę. Šis lakštingalėlių giedorių rungtyniavimas, tikra žodžio prasme, pareikalauja didelės aukos, kartais vieno ar kito laisvių ar gyvybės. Jei kuris lieka nugalėtas, tasai nusivilia ir liūdi vienišas visą vasarą, jei kitur neišskrenda. Pasitaiko, kartais net miršta!

Lakštingala pradeda giedoti apie trečią valandą po pietų, pradžioje su ilgesnėmis pertraukomis, švilpesiu ir čiulbesiu. Vakare, iki pat sutemų, giesmės garsai sklinda čia žemesnio, čia aukštesnio tono, iki aukštųjų trelių. Lakštingalos suokesys puikiausiai suskamba šviesių gegužės mėnesio naktų paryčiais, prieš pat saulei tekant. Taip miela ir gera klausytis jos dainos pavasario gamtos paslaptingame alsavime. Niekas iš mūs nepamirš tų brangioje Tėvynėje praleistų naktų besiklausant lakštingalos užburiančios dainos. Ir taip gieda nuo sugrįžimo iki Petrinių, o kai kurie patinėliai net iki rugpiūčio vidurio.

Kaip taisyklė, poros peri vieną kartą, nors atveju, kai lizdas sunaikinamas, mėgina dar kartą sudėti kiaušinius. Lizdas sunešamas ant žemės arba neaukštai nuo jos iš sausų medžių lapelių, o vidus apvaliai šaknelėmis ir sausomis žolelėmis užklojamas. Lizdelis lengvai prieinamas, ir piemenys iš pilkų-žalsvų kiaušinėlių be vargo atpažindavo ir kartais negailestingai išnaikindavo.

Šiuo laiku vėl lakštingalos giesmė gražiausiai suskamba. Vienok mūsų broliai ir seserys neša sunkią vergovę ir jiems lakštingalos giesmė ne tokia miela, kokia buvo kadaise laisvėje. Kada jie ir mes galėsime laisvi vėl drauge gegužės šviesiomis naktimis klausytis tėviškės gamtos simfonijos ir lakštutės solo? Šiandien, deja, tegalime su Pr. Vaičaičiu neišsakomo motinos ilgesio posmus tremtinio lūpomis giedoti:

Lakštingalėli, gražus paukšteli,
Pas mano langą nečiulbėk.
Į mano gimtąjį namelį
linksmai giedodama nulėk.

Romualdas Kisielius

VERKĖ LIETUVA

(1941-6-14 d.)

Po Lietuvą sklido neramūs gandai
Birželio dienų gedulingų.
Gurguolės bildėjo dulkėtais keliais,
Berželiai pakluonėj palinko...

Robotai užplūdo sodybas, namus,
Su durtuvais žmones išvarė,
Sugrūdę į paruoštus jiems vagonus,
Tuoj plieno grandinėms uždarė.

Dundėjime ratų klajojo šauksmai:
"Sudiev, gimto krašto padange!
Į Sibiro taigas išeina vaikai,
Numirti už tėviškę brangią."

Tiek tūkstančių brolių išvarė tada,
Iš gintaro žemės mielosios.
Ir verkė, raudojo visa Lietuva,
Suklupus prieš linkstančius uosius...

GRĮŠIM

Neliūdėki, broli, nors ir širdį spaudžia,
Svetimuos pakampiuos neieškok aušros...
Ten už jūrių, marių žalias miškas snaudžia,
Pasiilgęs tavo skambančios dainos.

Rudeniui atėjus tu sparnus pakėlei,
Raudanti krūtinė plyšo nuo skausmų.
—Jau sudiev šalele, sudiev tėviškėle,
Nežinau, gal amžiams Tave palieku—.

Kai tekės vėl saulė, sužydės papieviai,
Ir šypsosis gėlės mums linksmai, linksmai,
Su pirmaisiais paukščiais grįšiu, grįšiu vėliai,
Ir jau nesiskirsim mudu amžinai.

Ir aidės mūs dainos tėviškės arimuos,
Artojėlis dirvon aukso grūdą bers.
Partizano kapą apsodins žolynais,
O papuoš nekaltos ašaros sesers.

Tik neliūski, broli, nors ir širdį spaudžia,
Svetimuos pakampiuos neieškok aušros...
Ten už jūrių, marių, žalias miškas snaudžia,
Pasiilgęs tavo skambančios dainos.

Ko iš mūsų laukia tėvynė?

V. KLEIZA

Visų mūsų žvilgsniai yra nukreipti į tėviškę, nes "nors mes būtum' toliausiai už marių, Lietuva bus brangesnė už širdį" (F. Kirša). Laukiame tos dienos, kada galėsime išvysti jos mėlynąjį dangų, išgirsti gegutės raudą žaliajam šile. Visi tikime, kad Lietuva bus laisva, ir mes grįšime į ją, nešdami šviesią atgimimo ugnį.

Tačiau ką parnešime kenčiantiems broliams? Aukso ir turtų neturime, kariuomenės bei ginklų taip pat.

Turime pareiti ginkluoti mokslu, gyvenimo patyrimu, ir pasiaukojimu. Bet mokslo ir gyvenimo patyrimo reikia pasisemti, nes jie patys neateis pas mus.

Kai kas mano, kad mes to padaryti negalime, kadangi esame svetimame krašte ir sunkios gyvenimo aplinkybės mums kliudo. Netiesa. Prof. K. Pakštas į tai duoda labai gražų atsakymą: "Esame stumdomi ir paniekinami. Toks žmogus neturi prarasti pusiausvyros, toks žmogus turi kovoti. Esame kankinių tauta, todėl turime mokėti ir kovoti. Niekas tiek kraujo ir aukų nesudėjo, kaip Lietuva. Reikalaukime už tai užmokesčio ir branginkime tą auką, nesibarstykime. "Laimėjimo laurus tikrai mes nuskinsime, nes kovoje už tautinę gyvybę laimi dažniausiai ne tas, kuris yra materialiai stipresnis, bet tas, kieno teisės yra šventos" (Prof. S. Šalkauskis). Mūsų teisės yra šventos, nes jos aplaistytos Rainių, Pravieniškių, Dachau, Stuthof'o ir kitų vietų kankinių krauju. Ir dabar už jas žūna lietuviai tolimose Sibiro taigose bei plačiuose tėviškės laukuose.

Tegu jis mumyse uždega tą meilę, su kuria kankiniai mirė už tėviškės laisvę. Lai kraujas mus apiplauna ir padaro tvirtesniais kovoje už tą idealą, dėl kurio jie paaukojo savo gyvybę.

Atminkime:

> Vargingos Tėvynės vargingi vaikai,
> Nekeikime savo skausmingo likimo!
> Mūs kruvinos skriaudos ir dygūs vargai
> Ir liūdinčiais kryžiais pasvirę kapai
> Tai sėkla šviesaus Lietuvos atgimimo."
>
> (Putinas)

Laisvame pasaulyje mes turime galimybę laisvai mokytis. Tuo jau naudojasi nemažas skaičius mūsų jaunuolių, tačiau dauguma tai užmiršta ir, trokšdami geresnio gyvenimo, paskęsta materializmo gelmėse.

Žinokime, kad "tėra tik viena įgimta klaida: tikėti, kad mes čia esame tam, kad būtume laimingi" (Schopenhauer). Šiame pasaulyje mes laimės nerasime, nes ji

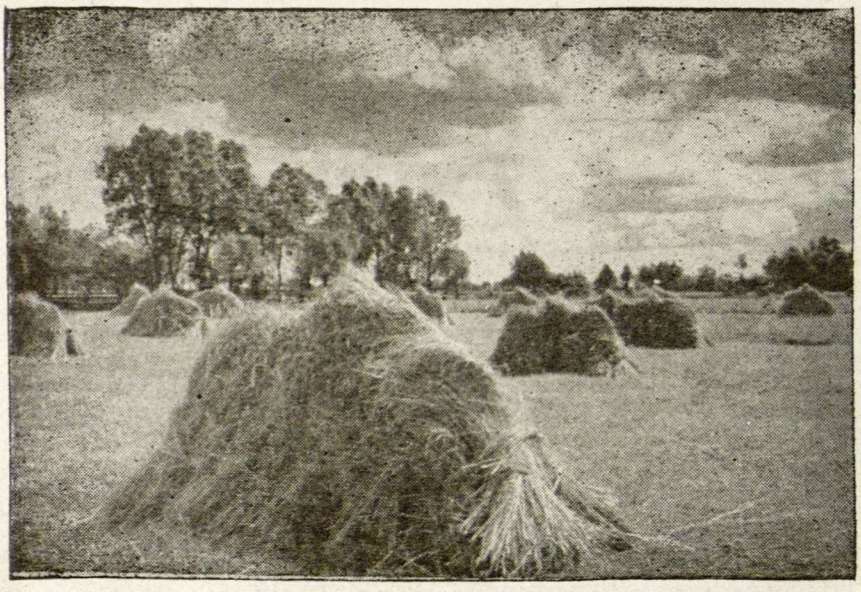

VASARA LIETUVOS LAUKUOSE

yra amžinybėje. Todėl siekime to aukščiausio tikslo — Dievo, o tada laimė pati pas mus ateis.

"Jaunystė sukurta ne džiaugsmui, ne malonumui — ji sukurta tik herojizmui" (P. Claudel), todėl nereikia vaikytis malonumų, bet reikalinga dirbti ir kovoti; reikia ruoštis ateities darbams. Gal ne vienas atsakys, kad negalįs, neturįs pinigų ir panašiai, tačiau tai neteisybė. Atminkime, jog "bailios mintys, bailūs svyravimai, moteriški verkšlenimai ir skundai nepašalins vargo ir tavęs neišlaisvins. Bet tik pavergti visokią jėgą, niekuomet nesilenkti, pasirodyti galingu ir tvirtu — štai laimėjimo užtikrinimas" (Goethe). Nebijokime vargo ir sunkaus darbo. "Be atsižadėjimo nėra nieko" (A. Baronas). Turime atsižadėti savęs ir dirbti bei ruoštis ateičiai. Ateitis yra mūsų rankose, todėl ką mes padarysime, nuo to priklausys mūsų ir mūsų tautos likimas. Vienintelis mūsų ginklas — mokslas. Jis yra stipriausias ir patvariausias iš visų ginklų, nes "mokslas yra toks amžinas, kaip ir pasaulis" (Schiller). Jis nerūdyja ir jo nesuėda kandys. Ką išmoksi, tas jau tavo. Mokslo niekas negali atimti. Atsiminkime, jog Lietuvoje yra likę tūkstančiai jaunuolių, kurie nori semtis žinių iš mokslo šaltinių, tačiau negali, nes rankose vietoj plunksnos jie laiko ginklą ir kovoja prieš laisvės priešus.

Daug kas sako, kad mes nemokame kalbos ir nesame prisitaikę prie gyvenimo aplinkybių. Tačiau nereikia nusiminti, nes, pažvelgę į Amerikos gimnazijas ir kolegijas, rasime šimtus studijuojančių mūsų jaunuolių. Kuo jie geresni už mus? Jie irgi atvažiavo iš Europos, nemokėdami kalbos, o dabar yra pirmieji mokiniai svetimose mokyklose. Todėl nereikia pasiduoti pesimizmui, nes "pesimizmas yra didysis nusikaltimas prieš Dievą ir žmoniją. Jis tramdo pažangą" (Msgr. Ireland).

Tėvynė iš mūsų laukia ne vargšų ir elgetų, bet dvasiniai turtingų žmonių. Turime išmokti valdyti bei gyventi. Šv. Augustinas sako: "Išmokti valdyti — tai turėtų būti pirmutinis darbas, pirmutinė pareiga". Todėl mokinkimės ir dirbkime, kadangi "kas nori pasaulyje šį tą pasiekti, tas turi dirbti ir kankintis" (Schiller).

Grįžimui turime pasiruošti čia. Todėl nemiegokime, bet stokime į darbą ir dirbkime, kad grįžę, neraudonuodami galėtume drąsiai pasakyti, jog mes irgi kovojome už Lietuvos laisvę.

"Stokime drąsiai į kovą garbingą,
Dirbkim, kovokime dėl Lietuvos."

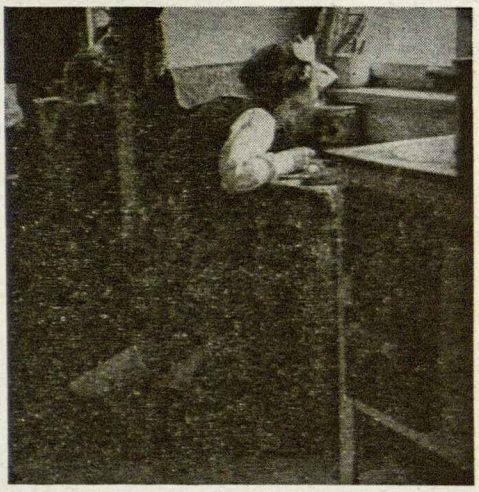

TREMTINĖ MERGAITĖ VOKIETIJOJE RAŠO LAIŠKELĮ

Viktoras Makiejus

VAKARAS PRIE EŽERO KRANTO

Ant ežero kranto jau leidžiasi saulė,
Šešėliai paraudę nukloja miškus,
Ir sujuda vėjas, ir staugia kaip laumė,
Ir rūstinas ežeras didis, platus.

Tada aš norėčiau į purslą pavirsti,—
Pakilčiau aš greitai su vėjo sparnais,
Nuskrisčiau, nulėkčiau, kur broliai mūs kenčia,
Pranešti jiems žinią, kad laisvė ateis.

Ir davęs jiems viltį, aš vėl atplasnočiau,
Pavirsčiau į bangą—banguole maža;
Ir tol aš nerimčiau, ir tol aš siūbuočiau,
Kol mano tėvynė dar vis nelaisva.

IŠ VIENOS VASAROS DIENORAŠČIO

Emilija Pasalantė

**Ten suposi Bodeno bangos
ir žuvėdros lydėjo laivus...**

Išsinėrusi iš kasdienių rūpesčių, išsprukau aplankyti žemės grožio ir prabangos vietas. Tačiau šiurpi tikrovė ir čia atlydėjo. Ir čia radau tik žmogaus išgalvoto siaubo nupūstus krantus, tuos baisius visa naikinančio karo pėdsakus. Jie ir tie neapykantos prisisunkę žmonių veidai bevilčiai bylojo:

—Teisybė jau toli toli keliauja anais neužmatomais krantaeis.. Jei tau kada nors teks juos pasiekti, per daug nesivilk, ir ten tave nulydės, lyg tą amžiais besibąstantį žydą, ta pati prakeikimo dalia, ir šauks — "Vargas tau, benami!" Niekur tau nesurasti tikrojo atsparos taško. Visur tu būsi svetimas bastūnas ir rasi tik tai, ką su savim nusineši — alkaną tikrovę ir išniekintas žmogaus teises.

Žiūrėjau į bangas ir norėjau jose surasti Baltijos didybės ir guodžiančios ramumos. Bet... dangus buvo apsiniaukęs ir rūkų miraže mačiau, kaip Dievo siunčiama čia girdėsi savo žirgus pasaulio neteisybė... Ant Mainau žydėjo stebuklo čia išaugintos citrinos, ir šiltoje ežero versmėje vilgė savo šaknis pusiaujo palmės. Tai buvo besišypsanti ironija, ir buvo galima justi, kaip tas žalias pavasaris smilko užnuodytame ore.

Pažiūrėjau į tyras vaiko akis. Dar didesnis liūdesio šiurpulys sukrėtė ir kalbėjau savo draugei:

—Juk ir jos, liečiamos tų užnuodytų žvilgių, praras iš dangaus paveldėtą giedrą, nes čia baisioji ragana pasėjo neapykantos, užslėpto kerštо ir neteisybių sėklas.

—Kokią, taip labai čia svetimai skambančią kalbą taria jūsų lūpos? Ji primena man Baltijos krantus ir tą taikų kraštą, kuris Lietuva vadinasi... — išgirdau nuoširdžiai skambantį jauną balsą, kuriame jau žvilgėjo skriaudos kartelio užgauta styga. Bet čia įmatei pasitikėjimą, ir nuoširdumą, ir... Norvegijos krantų pasakišką gaivesį.

Tarpe tų išdidžiai šaltos paniekos žvilgių du žmonės jiems svetima kalba susikalbėjo niekados nesikeičiančiomis amžino žmoniškumo gaidomis. O tas didis ilgesys, kuris slėpėsi jauno žmogaus gyvenimo jau pamokintose, bet dar nesugadintose akyse, buvo lygus mūsų ilgesiui, kuris per Bodeno bangas plaukė Baltijos jūron.

Kada šnarančioj minioj ir vėl susidūrėme, mūsų akys draugiškai pasisakė, kad nors esame nuo skirtingų krantų, bet nuo tos pačios amžinos jūros versmės, tos jūros, kuri visus krantus sujungia ir yra nesikeičiančios didybės šaltinis.

Ramiai šnekėjosi besisupančio Bodeno melsvai—žalsvos bangos. Kažkur pradingo žuvėdrų pulkai. Miglose paskendusiame danguje vos vos blizgėjo snieguotosios Alpių viršūnės.

LIETUVOS NACIONALINĖ M[illegible]DO BIBLIOTEKA

GIMTOJI KALBA

DAIKTVARDINĖ PRIESAGA -ININKAS

L. DAMBRIŪNAS

Šios priesagos reikšmę Lietuvių Kalbos Vadovas taip nusako: "**-ininkas,-ė** žymi visų pirma asmenis, kurie ką nuolat ar profesionaliai daro, kuo nuolat rūpinasi, verčiasi ar yra į ką palinkę," pvz. **darbininkas, ūkininkas, bitininkas** ir k. Trumpai kalbant, tai yra veikėjų vardai (nomina agentis).

Čia svarbu pažymėti, kad daiktavardžiai su šia priesaga, reikšdami veikėją, visai betgi nieko nesako apie to veikėjo kvalifikacijas. Pvz. **ūkininku** galima vadinti ir agronomijos mokslus baigusį, ir visai beraštį žmogų, jei jie ūkyje gyvena ir tuo ūkiu verčiasi. Taip pat **darbininkas** reiškia tik dirbantįjį, bet nieko nesako apie jo mokslą ar kvalifikacijas. Tokią pat reikšmę turi ir kiti tos rūšies liaudiniai daiktavardžiai su priesaga **-ininkas.**

Bet kaip kiekvienas žodis, taip ir daiktvardis su priesaga **-ininkas** gali būti vartojamas ne tik natūralia, plačia, bet ir siauresne reikšme. Taip pavyzdžiui, žodis **karininkas** vartojamas dabar dažniausiai siauresne reikšme. Čia jis reiškia ne karį, kariškį apskritai, bet tam tikrų kvalifikacijų karį, būtent aficierių. Seniau betgi vartota **karininkas** ir natūralia, plačia prasme, t. y. kareivio ar kariškio vietoj.

Tačiau toks žodžio reikšmės siaurinimas yra tam tikru atžvilgiu dirbtinis dalykas, tam tikro reikalo iššauktas, pvz. norint turėti specialų terminą ir negalint tam reikalui rasti tinkamesnio žodžio. Tačiau vartojimas žodžio siauresne reikšme nepaneigia galimybės vartoti jį ir natūraliai, plačia reikšme. Taip pvz. žodis **kalbininkas** dabar kai kieno vartojamas tik siauresne — mokyto lingvisto reikšme. Bet pats Jablonskis, tą žodį pirmas berods pradėjęs vartoti, vartojo jį plačia reikšme. Jam **kalbininkas** reiškė tiek mokytą lingvistą, tiek paprastą kalbos mėgėją. Toks Jablonskio nusistatymas visai suprantamas, nes niekas negali atimti kalbos žodžiui tos reikšmės, kurią jis nuo senų laikų natūraliai turi. Galima žodžiui suteikti kitą, naują, specialią reikšmę, bet negalima neigti arba drausti vartoti žodį sena natūralia reikšme. O tokių pasikesinimų kartais pasitaiko net iš kalbininkų pusės.

Vokietijoj ėjusiame "Mūsų Kelio" laikraštyje, 1949 m. 15 nr., vienas mūsų kalbininkų rašė:

"Pvz. karu gali rūpintis visi, kam tik patinka, bet **karininkai** tebus tik tie, kurie yra specialiai karo mokslus ėję ir kaip reikiant susipažinę su karyba. Taip pat ir **kalbininkai** iš tikrųjų yra ne kokie nors eiliniai kalbos mokovai arba mėgėjai, bet lingvistai, kurie specialiai yra studijavę lingvistiką, arba kalbotyrą, ir tyrę kalbą moksliškai. Taigi ir **dvasininkas** tegali būti tik tas, kuris savo darbui yra specialiai pasiruošęs, t. y. mažiausia baigęs bent kunigų arba dvasinę seminariją.

Šioje citatoje, galima sakyti, viskas apversta aukštyn kojom. Jos autorius čia minimiems žodžiams (dvasininkas, karininkas, kalbininkas) tepripažįsta tik siauresnę reikšmę, kuri yra naujadarinė, neseniai atsiradusi, bet nepripažįsta natūralios, pagrindinės reikšmės. Iš tikrųjų gi pagal pagrindinę savo reikšmę **dvasininkas** reiškia žmogų, kuris apskritai dirba dvasinį darbą ar kuris su dvasia ar dvasiomis turi reikalų. Dėlto vartojimas šio žodžio vien šia siaura (kunigo) reikšme nėra pateisinamas, ypač kad ta siauresne reikšme tas žodis ir nereikalingas: jo vietoj turime daug geresnį **dvasiškį.** Tvirtinimas, kad **dvasininkas** tegali būti tik tas, kuris "yra specialiai pasiruošęs... mažiausia baigęs bent kunigų seminariją" prieštarauja kalbos faktams. Balčikonio didysis žodynas rodo, kad **dvasininkais** gali būti ne tik jokių kunigų seminarijų nebaigę, bet ir jokio specialaus pasiruošimo neturį žmonės, t. y. spiritistai.

Kalbininkas pagrindine savo reikšme žymi žmogų, kuris rūpinasi kalbos dalykais, vistiek ar jis bus universiteto profesorius, ar šiaip mažamokslis kalbos mėgėjas, kaip pvz. buvo kai kurie "Aušros" kalbininkai. Tik vienas **karininkas** šiandien dažniausiai vartojamas savo siauresne reikšme, bet taip yra todėl, kad šį žodį platesne jo reikšme atstoja kiti jo sinonimai: kareivis, karys, kariškis. Vadinasi, citatos autoriaus klaida yra ta, kad jis išimtį (suspecialintą, susiaurintą žodžio reikšmę) paverčia taisykle, o pagrindinę reikšmę visai paneigia. Jei jo paklausytume, turėtume **ūkininkais, bitininkais, daržininkais** vadinti tik agronomus ar šiaip kokias specialias mokyklas baigusius žmones, o **tautininku** galėtume vadinti tik mokytą etnologą ar kokią specialią mokyklą išėjusį partijos ar šiaip visuomenės veikėją.

Šios pastabos rodo, kad kalbant apie priesagų reikšmes, reikia ir daugiau apdairumo bei atsargesnio reikšmės formulavimo.

MERGAITĖS RELIGINIO GYVENIMO PSICHOLOGIJOS BRUOŽAI

(atkelta iš 157 psl.)

reikalingumą. Mergaitė ir religiniame gyvenime parodo daugiau prisitaikymo su aplinka. Ji mažiau yra savistovi, daugiau priklausoma nuo artimųjų asmenų įsitikinimų. Asmuo jai daro daug didesnės įtakos negu berniukui ir religiniame gyvenime, kartais teigiamos, o kai kada ir neigiamos. Beveik kiekviena mergaitė galėtų pasakyti, koks asmuo turėjo lemiamos įtakos jos tikėjimui. Vienai tai bus kapelionas, kitai seselė mokytoja, trečiai krikšto motina, ketvirtai savoji motina.

Moters, mergaitės asmuo yra labiau harmoningas, negu vyro ar berniuko. Mergaitė nežino dvilypumo tarp sielos ir kūno. Jai kūnas ir siela vienas ir tas pats "aš". Tuo tarpu berniukas tokios vienybės ir harmonijos tarp kūno ir sielos nejaučia. Jis mato ir daro skirtumą tarp jo tikrojo aš ir kūno. Erotiniai pergyvenimai berniuko taip giliai nepaliečia, kaip tai atsitinka su mergaite. Mergaitei tai jos aš pergyvenimai, o berniukui tai kūno reikalai. Dorinis nupuolimas mergaitę giliau sukrečia negu berniuką. Apie tai F. W. Foersteris sako: "Jaunuolyje viskas nesurišta vienas su kitu: jis gali sunkiai nusidėti nedalyvaujant tame nusikaltime jo charakteriui, ir todėl nusikaltęs jis nevisada žūva'. Su mergaite yra kiek kitaip. Nupuolimas mergaitei turi didesnių ir žalingesnių pasėkų. Tas pats F. W. Foersteris taip kalba: "Mergaitėje viskas yra stipriau surišta: vienas mažas suklupimas bematant ją išmuša iš vėžių, lengvai užmuša jos tvirtumą, garbės jausmą, sąžiningumą'. Mergaitei yra sunkiau prisikelti iš nupuolimo negu berniukui. Daugiau pasitaiko gyvenime Augustinų, negu Marijų Magdalenų.

Ir religijos vertinime mergaitė ir berniukas išeina iš skirtingų taškų. Berniukui religija — didžiųjų gyvenimo problemų išrišėja, visos žmogiškosios egzistencijos įprasmintoja, galingas veiksnys valios ir proto veikloje. Mergaitei religija vertinga, nes gyvenimą sukilnina, pakelia ir pagražina. Ir pabaigai pridėkime: tikroji religija visus veda į amžinąjį gyvenimą, kur "Dievas nušluostys nuo jų akių kiekvieną ašarą" (Apr. 21, 4).

DARBAI ŽMONĖS

PR. NAUJOKAITIS

Dulkės raudonam saulėleidy

"Jeigu žibės auksinis kryžius, tai turės užgesti raudona žvaigždė"...

377 psl.

Ką tik pasirodžiusi knygų rinkoje Vinco Ramono knyga "Dulkės raudonam saulėleidy" nukelia mus į Lietuvą pirmojo bolševikmečio metu. Ji apima vienerių metų laikotarpį — nuo pirmųjų bolševikų tankų pasirodymo viename Suvalkijos mieste iki vokiečių lėktuvų pirmųjų bombardavimų karo pradžioje.

Gražų vasaros rytą neramūs ir susirūpinę žmonių žvilgsniai krypsta į gatvę miesto šiaurėje, iš kur netrukus pasirodo pirmieji bolševikų šarvuočiai. Žmonių akyse—ašaros, o tankų sukeltos "dulkės pamažu gulė ant namų stogų, ant baltų sienų, ant iškabų su baltu vyčiu raudonam lauke. Pro visus langus jos skverbėsi į namų vidų. Langai užsidarinėjo. Tik pro langų užlaidas akys bailiai žiūrėjo į gatvę" (8 psl.). Šis dulkių vaizdas tolimesnių įvykių vaizdavime įgyja gilios simbolinės prasmės. Kaip tos tankų sukeltos dulkės visur skverbiasi ir ardo šviesaus ryto grožį, taip ir svetimoji ranka gniaužia visą lietuviškąjį gyvenimą, giliai skverbdamosi į sąžinę ir į pačią sielą.

Būdingieji to laikotarpio reiškiniai čia yra gana spalvingai atvaizduoti: kartu su autoriaus vaizduojamais veikėjais mes matome ir džiaugsmingai pasitinkančius raudonąją armiją žydus, ir mokslo metų pradžią su priverstine mokinių demonstracija, ir žmonių grūdimąsi į krautuves perkantis atsargų, ir lietuviško kariuomenės pulko iškėlimą, ir namų bei kitų nuosavybių nacionalizaciją, ir žmonių areštus bei trėmimus, šnipų tinklą, darbininkijos nusivylimą naująja tvarka, padugnių iškilimą į viršų ir tylią bet ryžtingą sąmoningos (ypač kaimo) lietuvių tautos dalies rezistenciją. Laikotarpio vaizdas yra gana ryškus ir teisingas. Autorius pagauna pačias būdingąsias smulkmenas, kurios leidžia susikurti laikotarpio visumos vaizdą.

Tačiau autoriui labiausiai rūpėjo išryškinti idėjinės kovos vaizdą ir principus. Iš vienos pusės čia susiduria lietuviškoji krikščioniškoji kultūra ir laisvės bei savarankiško gyvenimo meilė, o iš kitos pusės svetimoji jėga ir lietuvių dvasiai svetima brutali materialistinė pasaulėžiūra.

Šių dviejų priešingų ideologijų ryškiausi reiškėjai šiame romane yra patriotas lietuvis medicinos studentas poetas Vincas Žolynas ir komunistas Juozas Dagys. Juodu abu yra išaugę iš tos pačios lietuviškos žemės, net kartu žaidę kūdikio dienose ir abu veikti tos pačios mistinės lietuvio kaimiečio religinės nuotaikos, tačiau gyvenimo išskirti ir nuėję priešingais keliais. Autorius suveda juodu po daugelio nesimatymo metų po vienu stogu ir, atnaujinęs jų giminystės sentimentus, leidžia juodviem susitikti kovoje dėl tautinių ir pasaulėžiūrinių principų ir taip pat sunarplioja juodviejų jausmus varžybose dėl pamiltos mergaitės. Vincas Žolynas kovoja, ramindamasis sveikaisiais žmogaus prigimties dėsniais ir religijos principais. Dagio skelbiamas "laimingesnio" gyvenimo reformas sugriauja jis prorevoliucinio Rusijos gyvenimo pavyzdžiais. O Juozas Dagys, tebaigęs tik dvi lietuviškos gimnazijos klases, yra išmokęs propagandinę bolševikų evangeliją beslankiodamas be darbo paupiais ir besitrindamas miesto gatvėse. Slaptoji literatūra ir kitokia slapta komunistinė veikla buvo toji mokykla, iš kur jis sėmėsi mokslo ir išminties. Juodviejų pokalbiai ir ginčai eina per visą knygą ir yra pagrindinė veikalo tema. Juose paliečiami esminiai žmogaus gyvenimo principai ir einama laipsniškai į dviejų ideologijų kovos kulminacinį tašką, kuriame susijaudinęs komunistas Dagys teisingai pasako: "Jeigu žibės auksinis kryžius, tai turės užgesti raudona žvaigždė".

Tačiau ir psichologinė veikėjų pusė nėra užmiršta. Žvilgterėkim bent prabėgomis į svarbiausius veikėjus psichologiniu atžvilgiu.

Vinco Žolyno skelbiama ideologija ir jo pažiūros į bolševikinį gyvenimą yra teisingos ir tikrovės duomenimis pagrįstos. Tačiau autorius mums neparodo tos aplinkumos ir tų priežasčių, kurios suformavo šitokias Žolyno pažiūras. Kad šiandien net eilinis lietuvis puikiai pažįsta bolševizmo praktiką, tai yra natūralu ir būtina, bet anuo metu šitoki ideologinei kovai pasiruošę Žolynai dar nebuvo kasdienis reiškinys. Psichologinis Žolyno pagilinimas būtų buvęs tikrai pageidautinas. Taip pat tam tikrą mįslė yra ir jo atšalimas nuo religinės praktikos. Kai visa jo ideologija ir jo gyvenimas yra tikrai krikščioniški net smulkmenose, tai šitą jo šaltumą bažnyčios lankymui reikėjo kuo nors motyvuoti.

Juozas Dagys yra psichologiškai pilnesnis už Žolyną. Gal būt, truputį perdėtas yra jo mokytumas, kai jis visai tuo pačiu žodynu, tomis pačiomis poezijos frazėmis, kaip ir poeziją kuriąs Žolynas, kalbasi ir diskutuoja ne tik apie kasdieninį gyvenimą, bet ir apie filosofinius dalykus, apie žmogaus vidaus pasaulį. Bet šiaip jis yra ne tik komunizmo agitatorius, atmintinai mokąs visas propagandines frazes, kai reikia atremti realiam gyvenime besireiškiančią kitokią, negu teorijoje, komunistinę tikrovę, bet jis yra ir žmogus, savyje kovojąs ir pajuntąs tragizmą, kai nori būti ištikimas savo skelbiamai ideologijai. Krikščioniškos moralės dėsniai vis dėlto giliai yra įaugę į jo širdį kartu su lietuviškumu, kuriuos jis nori prievarta išrauti ir, sulaužęs kryžių, pasiaukoti raudonajai žvaigždei. Šita jo vidaus kova, nors ir slepiama, nuolatos išsiveržia paviršiun ir jo charakterį padaro ryškų ir įtikinantį.

Ryškesnis dar ir už Žolyną patriotinio idealizmo reiškėjas yra Žolyno dėdė Kubilius. Atrodo, kad ir Žolyno ideologijoje nemažą indėlį yra įdėjęs Kubilius. Jo pastabos apie komunizmą yra esminės. Jo patriotizmas tragiškomis dienomis veržiasi nesulaikomai ir drąsiai. Dėlto jis pirmiausia ir į kalėjimą įkišamas. Tai nesvyruojanti ir kompromisų nežinanti asmenybė. Bet psichologiškai ji nepagilinta ir neaiški. Mes tik tiek iš knygos sužinome, kad jis yra Amerikos lietuvis, turįs Amerikos bankuose pinigų, kad jis yra geros širdies ir žmonėmis pasitikįs. Dagys jį vadina Amerikos darbininku, kai neatima iš jo kambario. Tačiau iš paties Kubiliaus laikysenos ir kalbos matome, kad jis yra nemažos inteligencijos. Šitos asmenybės paryškinimas būtų galėjęs užkišti ir Žolyno charakteryje esančią spragą.

Gimnazijos inspektorius Vaišnys priklauso jau prie antraeilių knygos veikėjų, bet jis pakankamai ryškus ir jam skirtą patriotinį vaidmenį atlieka įtikinamai. Jis yra lyg simbolis lietuvio mokytojo, kurs norėjo atsargumu išsaugoti savo egzistenciją, bet vis dėlto nenusilenkė priespaudai ir dėlto jo kelionės galas — Sibiras.

Atskirą kovos grupę veikale sudaro Lietuvos kaimas. Bernai ir kumečiai lengvai pasiduoda bolševikų propagandos sukeltai nuotaikai. Jie nori žemės, bet jie taip pat nenori svetimųjų valdžios. O ūkininkas že-

mės ir turto atėmimą išgyvena giliai, bet kartu kantriai ir ryžtingai. Lelešiaus iškraustymas iš ūkio yra vienas gražiausių psichologinių momentų. Organizuotos rezistencijos pradžia taip pat kyla iš kaimo gilaus lietuviškumo ir savosios žemės meilės.

Knygoje vaizduojamas laikotarpis yra kovos laikotarpis. Tai audros metas, kada palūžta net ąžuolai. Tai visai nenuostabu, kad tada yra nešamos vėjo sukeltos dulkės, kurios ramią dieną tūnojo niekeno nepastebėtos, nors jos ir tada tebuvo dulkėmis. Toki žmonės yra Kripaičiai, gydytojas Gudynas. Kripaitis yra gimnazijos mokytojas ir namų savininkas, jo žmona buvusi su ekskursija Italijoj, o dabar žadanti rašyti kelionės įspūdžius, bet niekaip nesugebanti jų pradėti. Abu tėvai vienas kitą papildo savo veiksmuose ir įsitikinimuose. Pats Kripaitis save charakterizuoja: "Kiek galima daugiau pasiimti iš šios žemės ir visuomet laiku nusilenkti Viešpačiui Dievui" (347 psl.). Ir ima jie viską iš tos žemės, ką tik paimti gali. Ir skolos neatiduoti, ir tarnaites bei nuomininkus su valgytojais išnaudoti, motiną uždaryti rūsyje, visokiom priemonėm grobti svetimą turtą jie nejaučia jokio sąžinės graužimo. Už viską jie dėkoja Dievui, bet tas jų Dievas yra tik sausa frazė ar bereikšmė formulė prisidengti prieš žmonių akis. Paaukojo Kripaičiai bažnyčiai kieliką, bet ne dėl Dievo garbės — dėl išskaičiavimo... "Tai mūsų kielikas" — gali jie dabar tarti per pakylėjimą. Dėl šito malonumo jie ir į bažnyčią kasdieną eina... Kai užėjo bolševikai, Kripaičiui pirmoji idėja buvo—prisitaikinti. Ir taikėsi... Tol taikėsi, kol savo dukters kaina išpirko namą iš nacionalizacijos, kol komunistui padavė Žolyno šafirografą, kuriuo jis spausdino antikomunistinius lapelius. Kripaičio ir Kripaitienės charakteriai yra gana ryškūs, nuspalvinti šaržiniais bruožais.

Tikrai įdomiai psichologiškai yra atskleistas jų dukters Julijos charakteris. Žmoniškumo bruožas joje dar nežuvęs. Bet poezijos ir sentimentalios lektūros įtakoje ji išauga svajotoja, nepažįstančia realaus gyvenimo. Meilės jausmuose ji nepaprastai jautri ir impulsyvi. Įsimylėjusi Žolyną, vis dėlto ji pasiduoda Dagiui. "Meno Filosofijos" paraštėse padarytomis pastabomis autorius ją puikiai tokiam momentui paruošia. O tolimesnė jos vidaus kančia ir moralinis sukrėtimas taip pat yra giliai psichologiški, įtikiną.

Veikalo fabuloje nemažus vaidmenis turi Dagio sesuo Veronika ir Bronė Gulbinaitė. Jeigu pirmoji savo morale yra artima komunistinei pasaulėžiūrai (nors vis dėlto ilgisi šeimos ir tikros meilės), tai antroji yra tikrai sveika lietuviško kaimo

(Nukelta į 168 psl.)

PRELATAS JONAS BALKŪNAS

Vienas iš nuoširdžiausių "Ateities" bičiulių, prel. Jonas Balkūnas, Maspetho, N. Y. lietuvių parapijos klebonas, š. m. gegužės 29 d. atšventė savo 25-rių metų kunigystės jubiliejų.

Prelatas J. Balkūnas gimė 1902 metais spalių 22 d. Pennsylvanijos valstybėje, Amerikoje. Pačioj vaikystėje jam teko net du kartu nuvažiuoti į Lietuvą. Didžiojo Karo metu prel. J. Balkūnas lankė "Žiburio" gimnaziją Marijampolėje ir buvo veiklus ateitininkas. 1919 metais jis įstojo į Seinų kunigų seminariją, tačiau jos baigti negalėjo, kadangi visa Balkūnų šeima 1922 metais vėl grįžo Amerikon. Savo kunigystės mokslus prel. J. Balkūnas tęsė Niagara Falls, N. Y. seminarijoje, kurią baigęs, 1926 m. gegužės 29 dieną buvo įšventintas kunigu. Dirbo daugiausia lietuvių parapijose Brooklyne, o nuo 1933 metų yra Maspetho Atsimainymo parapijos klebonu. 1948 metais Popiežiaus Pijaus XII buvo pakeltas prelatu, o Brooklyno arkivyskupas pasikvietė jį savo vyskupijos patarėju.

Nelengva trumpame rašinėlyje apžvelgti prel. J. Balkūno atliktus darbus visose gyvenimo srityse. Užtenka tik prisiminti, kad Prelatas yra vienas iš veikliausių visuomenininkų ir kovotojų už lietuvybę Amerikoje. Dažnai, nebodamas net savo sveikatos, jis aukoja visas savo jėgas lietuviškam organizaciniam darbui, važinėdamas su prakalbomis ir pamokslais po visą Ameriką. Visą laiką artimai bendrauja ir dirba su visomis Amerikos liet. katalikų organizacijomis. Šiuo metu yra A. L. K. Federacijos dvasios vadas, ALT'o narys, BALF'o direktorių tarybos narys, Ateitininkų Šelpimo Fondo pirm-kas.

Savo plunksna prel. J. Balkūnas nuolat ir nenuilstamai įvairiuose Amerikos lietuvių laikraščiuose kelia aktualias lietuviškumo problemas. Pažymėtina nesenai atskiru leidiniu išėjusi jo studija apie Amerikos lietuvių nutautėjimo priežastis.

Ateitininkams prel. J. Balkūnas ypatingai liks mielas ir brangus, kaip didžiausias pavyzdys nenuilstamo idealizmo. Pati "Ateitis" pirmuosius savo žingsnius naujajame Amerikos kontinente pradėjo tik prel. J. Balkūno padedama ir raginama. O ir dabar, kai įvairūs sunkumai ir rūpesčiai užgula "Ateities" leidėjus, pirmasis prieglobstis yra prel. J. Balkūnas. Amerikos moksleiviai ateitininkai savo mieląjį bičiulį turėjo progą artimai pažinti pereitų metų vasaros stovykloje prie Clevelando, kur dvi dienas, lietui be perstojimo lyjant, Prelatas dalinosi visos stovyklos nuotaikomis ir artimai bendravo su stovyklautojais.

Šios didžios sukakties proga, "Ateities" leidėjai, redakcija, administracija ir visi skaitytojai linki gerbiamam prel. J. Balkūnui Aukščiausiojo palaimos ir sveikatos.

Juoba

Juozas Kazickas š. m. birželio mėn. gavo ekonomijos daktaro laipsnį Yale universitete, New Haven.

Prof. Steponas Kolupaila "Draugo" paskelbtame "Ryškiosios asmenybės" rašinių konkurse laimėjo pirmąją premiją už rašinį apie kan. Tumą-Vaižgantą. Antroji premija paskirta Vyt. Kastyčiui už rašinį apie Atlanto nugalėtoją Steponą Darių, o III-ji — Vyt. Vaitiekūnui už rašinį apie rel. Mykolą Krupavičių.

Kan. Adolfas Sabaliauskas-Žalia Rūta mirė. Jis gimė 1873 m. Biržų apskr. Mokėsi Šiauliuose, Kaune iri užsienyje. Kunigu įšventintas 1896 m. Pradžioje vikaravo Latvijoje. Karo metu atsidūrė Suomijoje, iš kur tesugrįžo į Lietuvą 1918 m.

1892 m. parašė "Rūta mūsų dainose". Nuo tada pradeda domėtis lietuvių tautosaka ir pradeda ją rinkti. 1910 m. susipažįsta iri susibičiuliauja su žymiuoju suomių tautotyrininku prof. A. R. Niemi. Prof. Niemi kartu su kun. Sabaliausku išleidžia porą veikalų iš lietuvių tautosakos suomių kalba. Kun. A. Sabaliauskas išverčia iš suomių kalbos suomių tautos epą "Kalevalą". Taip pat jis buvo vienas iš organizatorių pradininkų Lietuvos Bažnytinio Meno muziejaus. Kun. A. Sabaliauskas bendradarbiavo įvairiose lietuviškuose laikraščiuose, rašė proza ir eilėmis, leido pasaulietiško ir religinio turinio knygas. Lietuvos kultūrinėje dirvoje jis yra išvaręs gilią ir plačią vagą.

Prof. K. Pakštas, Duquesne universiteto profesorius, pasilieka ir vasarą minėtame universitete, kur skaitys kai kuriuos dalykus vasaros semestre. Profesorius vadovauja Pittsburge veikiančiam Vidurio Europos Federaliniam klubui. Be to, jis yra Centrinio Rytų Europos komiteto narys ir Vidurio Europos Krikščionių Demokratų Unijos vice-pirmininkas.

Rašytojas Juozas Kruminas mirė š. m. birželio 1 d. Vokietijoje. Savo kūrybiniame kelyje jis dar skleidėsi ir ieškojo saviteos formos. Rašė eiles, prozą ir daug vertė iš svetimų kalbų. Rankraštyje liko romanas "Šeštasis medis".

Vytautas F. Bielajus, Amerikoje pagarsėjęs tautinių šokių mokytojas, susirgo džiova. Paguldytas į vieną Čikagos sanatoriją.

KREIVOS ŠYPSENOS

RAPORTAS IŠ EUROPOS

Jei politikieriai kalba,
Kaip valdžias nuverst su dalba;
Jei ministrai suvažiavę
Viens kitam per nosį davė,
Ir jei Stuttgarto žandaras
Šneka, jog rytoj bus karas —
Tai jau ir žioplys didžiausias
Mato, kas iš šito gausis:
Dūmai, kibirkštys, peštynės,—
Bėgs kaimynai pas kaimynes,
Rūks patrankos ir kils dulkės,—
Tu, žmogau, tik kelk ir gulkis.
Taigi tokios perspektyvos
(Atminimas jų dar gyvas)
Šviečia ponui europiečiui
Ir visus į ragą riečia.

*

Kaip girdėjote per spaudą
Ruskiai dypukus vis gaudė.
Bet dabar dalykas kitas —
Jųjų štabas uždarytas.
Dėdė Samas jiems pasakė:
"Baikit siusti, kaip patrakę,
"Ir, arbūzus susikrovę,
"Lyskit Kremliui į palovę!"
Mato štabas komisarų —
Samas štukų nebedaro, —
Nusipirkę po baranką,
Rengės sėsti į "tačanką".
Tik dar vienas komisaras
Atsistojęs piktai barės:
Sako: "Niekur nevažiuosim,
"O, jei lys — per nosį duosim!"

*

Gi, kaip žinot, visa gauja
Tremtinių rimtai tarnauja
Samo armijos pulkuose
Ir vis šaudo išsijuosę.
Samas juos Europon veža,
Kad pastiprint, kur ištežo,
Ir, parodęs namą ruskių,
Sako: "Štai landynė suskių —
"Jūs geriausiai juos pažinę,
Vožkit tiesiai į krūtinę
Ir, suraitę į baranką,
Pagrasinę su patranka,
Meskite tuojau per tvorą,
Kad čia negadintų oro!"

Su dypukais nėra juoko, —
Jie tuojau ant ruskių šoko.
Tuoj apsupo jųjų gūžtą,
Durys braška, stiklas dūžta.
Ir, suvertę į mašiną,
Juos pas "tėvą" sugrąžino.

*

Kiek girdėti žmonės šneka —
(Šnekos ten kaip vynas teka),
Kad tas viskas ves į karą:
Samas šposų nebedaro.
Žada "strielbą" pasiėmęs
Nuvalyt pasaulio dėmes.
Tad Europoje toks ūpas,
Lyg juoda katė pritūpus:
Kartais slenka, kartais guli,
Kartais kniaukia prieš mėnulį.
Europiečiai, gi, kaip pelės,
Ar jie gula, ar jie kelias —
Vis galvoja, kaip užšokti
Ir tą katę kur nudobti.

*

Bet kol dar ramu Europoj,
Tartum streiko metu "šopoj", —
Likę tremtiniai suėjo
Ir darbuotis vėl pradėjo.
Turi gimnaziją dar vieną,
Gimnazistai grėbia šieną,
Sako, runkelius augina
Ir idėjas savo gina.
Todėl ir kiti lietuviai,
Emigravę ir čiabuviai,
Turi reikalą suprasti,
Į kišenę pasikasti.
Dolerių supilti krūvą,
Kol idėjos dar nežuvo,
Remti mokslą, remti meną,
Ragint jauną, stiprint seną.
Tuomet liksim nepražuvę,
Savo sieloj nesupuvę.
Bus jaunimo, vėl veiks kuopos,
Dirbsim, net bildės kanopos;
Bus studentų, bus moksleivių...
Dėdei Samui bus kareivių.
O dabar užteks rimuoti,
Bėgsiu pletkų paieškoti
Pas kaimynus ir kaimynes
Jūsų,

Untė Šalapinis

Čiukas Dėlis

ATEITIS, ATEITIS

Pieno butelį turiu
Ir visom jėgom čiulpiu.
Pusės metų aš piplys —
Kokia mano ateitis?
Su guzais ir be dantų
Aš kaubojų vaidinu.
Koks išminčius pasakys
Kas per mano ateitis?
Kada centą tik turiu,
Kramtomą gumą perku.
Pirmos klasės mokinys —
Kokia mano ateitis?
Aš į koledžą einu
Pagal motto gyvenu:
"Carpe diem"—šok, kiek lįs,
Kas man svarbu ateitis!
Žilo plauko man apstu
Ir gausu veide raukšlių.
Visas džiaugsmas—praeitis:
Kai buvau aš dar piplys.

DEMOKRATIŠKI OPTIMISTAI

Kas mums Stalino galia,
Arba kinų jo gauja?
Nieks jų bombų nebijos,
Kol nekris dar ant galvos.
Kam iš anksto mum kariaut
Ir pasaulio taiką griaut? —

Jei Amerikon ateis,
Juos išmušim pagaliais, —
Kaip kad mušdavom varles,
Arba Brooklyne muses.
Tai sukulsim juos gražiai
Mes tikri varlamušiai.

IDEALUS VYRAS

Aš esu vyras kaip reikia,
Negeriu, nesikeikiu,
Iš mandagumo nerūkau
Ir visad tėvų klausau.
Nelošiu iš pinigų
Ir negarbinu panų.
Neslenku baran vogčia,
Nelošiu kortom nakčia.
Pasisveikint gražiai moku —
Niekur jūs nerasit tokio.
Per pačius Naujus Metus
Sučjau penkis metus.

PLAČIAME PASAULYJE

VOKIETIJA

Ateitininkai Vasario 16 Gimnazijoje, Diepholze

Š. m. balandžio 27 d. Vasario 16 Gimnazijoje įvyko jubiliejinis at-kų susirinkimas 40 metų sukakties proga. Po kapeliono tarto žodžio, "Ateities" 40 metų sukakties proga, buvo perskaityta iš jubiliejinio "Ateities" numerio žymių asmenų sveikinimai "Ateičiai" ir ateitininkams. Iš to daug kam paaiškėjo ateitininkų organizacijos nuopelnai mūsų tautai. At-kais užsirašė 15 naujų narių. Buvo išrinkta nauja kuopos valdyba: pirm. Lilija Mikalkevičiūtė, vicepirm. Bernardas Mikalkevičius, sekret. Birutė Janušaitytė, iždin. ir at-kų bibliotekos vedėja Dalė Koklytė ir v-bos nariu Pranas Lačys. Paskui buvo kalbėtasi bendrais kuopos reikalais, iškelta naujų klausimų bei sumanymų, nuspręsta kaip galima dažniau daryti susirinkimus, aktyviai reiškiantis ne tik gimnazijoje, bet ir už jos ribų, stovyklos visuomenės tarpe.

Balandžio 30 d. buvo sutvarkyta kuopos biblioteka. Numatyta knygų lentynas papildyti naujomis knygomis, o iš seniau esančius "Ateities" komplektus gražiai įrišti. Be to, buvo sutvarkytos žaidimų priemonės, kad laisvą laiką būtų galima gražiai ir smagiai praleisti.

Prasidėjus gegužės mėnesiui, visi at-kai aktyviai dalyvavo gegužinėse pamaldose. Gegužės 6 d. gimnazija buvo suruošusi Motinos Dienos minėjimą. Jame taip pat dalyvavo ir at-kai, prisidėdami prie bendro programos parengimo. Mokyt. Inž. A. Stauskas suorganizavo moksleivių chorą, kuris kiekvieną sekmadienį stovyklos koplyčioje gieda įvairias giesmes.

Gegužės 27 d. mūsų kuopą aplankė seniai laukiamas svečias, MASCV įgaliotinis Vokietijoje, p. A. Dulskas, kuris dalyvavo tą dieną suruoštame Vysk. Motiejaus Valančiaus minėjime. At-kų Įgaliotinis savo kalboje iškėlęs vysk. A. Valančiaus asmenybės bruožus kovoje dėl lietuvių tautos kultūros ir teisių, perėjo prie naujesnių laikų, pavaizduodamas taip pat at-kų veiklą 40 metų bėgyje. Visi buvo paskatinti sekti mūsų tautos didžiųjų asmenybių pėdomis. Valdybos narė Dalė Koklytė paskaitė referatą: "Vysk. M. Valančius ir Lietuva", kuriame ryškiai atvaizdavo jo nuopelnus lietuvių tautai, ypač blaivybės srityje. Po to Birutė Janušaitytė ir Lilija Mikalkevičiūtė paskaitė iš Valančiaus raštų. Po kapeliono kalbos, visi at-kai padarė nuotrauką. Tada at-kų įgaliotinis turėjo dar specialų pasikalbėjimą su kuopos valdyba įvairiais veiklos ir šalpos klausimais.

Pasitaikius gražiam orui, birželio 6 d. įvyko kuopos susirinkimas žaliuojančioje gamtoje. Kuopos globėjas kun. P. Girdžius papasakojo savo kelionės įspūdžius apie Liurdą, Paryžių ir kit. įžymybes. Visi labai susidomėjo studentų at-kų organizuojama kelione į Liurdą, į kurį visi labai norėtų vykti. Po susirinkimo kuopa vėl pagausėjo keliais naujais nariais.

X.

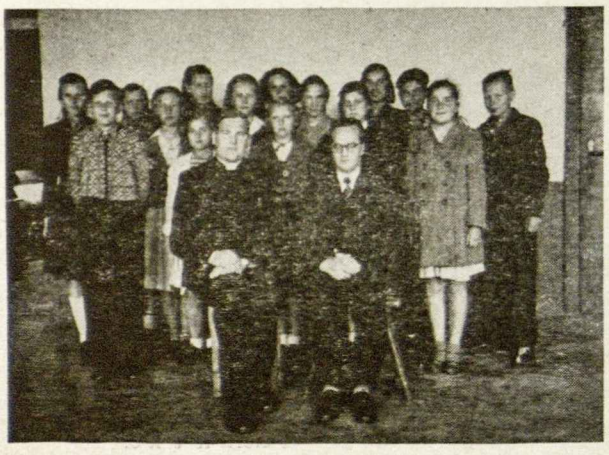

Diepholzo gimnazijos moksl. at-kai su kun. P. Girčium ir MAS CV įgaliotiniu A. Dulskiu

PHILADELPHIA, PA.

Lankėsi C. V, Narys. Š. m. balandžio 28 d. Philadelphijoje lankėsi Moksl. At-kų C. Valdybos narys Pr. Grušauskas, kuris vizitavo Šv. Kazimiero jaun. moksl. ir vyr. moksl. at-kų būrelių susirinkimus. Su-mų metu moksleiviai pasidalino su p. Grušausku savo vargais, o iš savo pusės p. Grušauskas padarė pranešimą apie ruošiamą stovyklą, at-kiškos spaudos padėtį ir kt. Laukiame ir kitų C. V. narių atsilankant.

Atsisveikiname su globėju. Š. m. balandžio 28 d., lankantis C. V. nariui p. Grušauskui, vyr. moksl. at-kai atsisveikino su kuopos įkūrėju ir nuo pat jos įsisteigimo buvusiu jos globėju Dr. A. Vasiliausku, išvykstančiu profesoriauti į Syracuse, N. Y. Dr. Vasiliausko pastangomis Philadelphijos at-kai iš mažo būrelio išaugo į nemažą kuopą, stipriai pasireiškiančią vietos lietuvių veikime. Dr. Vasiliauskas taip pat buvo ir "Ateities" klubo pirmininku. Jo dėka Philadelphijoje buvo suorganizuota šeštadienio mokykla ir lituanistikos institutas. Dr. Vasiliausko netekimą stipriai pajuto ne tik moksl. at-kai, bet ir visi Philadelphijoje gyvenantieji lietuviai.

Prisiminimui Dr. Vasiliauskui buvo įteikta knyga apie Popiežiaus Pijaus X gyvenimą.

Nauja "Ateities" klubo valdyba. Birželio 27 d. įvyko vietos "Ateities" klubo sus-mas, kuriame, senajai valdybai atsistatydinus, buvo renkama nauja valdyba. Senosios valdybos vardu sus-me kalbėjo laikinai ėjęs pirm. pareigas inž. E. Binkevičius, o revizijos komisijos vardu pranešimą padarė Prof. A. Salys. Sus-mas vienbalsiai nutarė pareikšti padėką buv. klubo pirmininkui Dr. A. Vasiliauskui už jo įdėtą triūsą dirbant kartu su moksleiviais ir sendraugiais. Naujon valdybon išrinkti: V. Volertas — pirm., J Bičiūnas — vice pirm., B. Vaškevičius — sekr., B. Bernotas — iždi., ir p. Jasparienė — narys. Revizijos komisijon išrinkti: Prof. A. Salys, K. Čikotas, ir M. Klapatauskaitė. Naujoji valdyba savo pirmajame posėdy, dalyvaujant ir klubo Dvasios Vadui kun. kleb. Ig. Valančiūnui, nusistatė ypatingą dėmesį kreipti į jaunimo veikimą, stengtis pritraukti į savo tarpą vietinius lietuvius inteligentus, ir dažnai ruošti sus-mus, kurie padėtų klubo nariams geriau pažinti vieniems

kitus. Taip pat valdyba yra numačiusi liepos mėnesio priešpaskutinį ar paskutinį sekmadienį suruošti išvyką į gamtą, kur būtų paminėta enciklikų sukaktis. Šioje išvykoje dalyvauti yra nutarta pakviesti ir kitų arti esančių miestų lietuvius.

A. G.

BOSTONAS, MASS.

Pasižymėję Bostono Moksl. A-kai. Savo mokyklų ribose moksl. at-kai gražiai atstovauja lietuvišką jaunimą. R. Stelmokaitė laimėjo 5 vietą N. Anglijos rašinių konkurse. Visos Amerikos konkurse jos rašinys taip pat tapo atžymėtas. Savo mokyklų garbės lentose už pažangumą moksle yra atžymėti R. Stelmokaitė ir A. Žižniauskas.

Sporte moksleiviai irgi ne paskutiniai. V. Vaitkevičius pirmoje lentoje gina savo mokyklą šachmatuose. Prasidėjus lauko teniso sezonui Žižniauskas ir Lembertas reprezentuoja Boston Technical Highschool, o Brazdžionis ir Leimonas — South Boston Highschool.

Motinos Dienos Minėjimas. Ateitininkiškas jaunimas suruošė pagerbimą savo motinoms. Prie gražiai papuošto arbatėlės stalo susėdo kartu jaunimas ir tėvai. Dr. Leimonas trumpu žodeliu nubrėžė Motinos Dienos reikšmę. Programą atliko ateitininkų jaunimas. Visam parengimui sklandžiai vadovavo Č. Šidlauskaitė.

Bostoniensis

HARTFORDAS, CONN.

Nauja valdyba. Neperseniai perrinkta at-kų jaunimo kuopos valdyba, kuri vėliau pareigomis pasiskirstė sekančiai: pirm. — J. Navickas, vicepirmininkas — S. Liauksminas, sekr. — R. Rauchaitė, ižd. — E. Orentas ir kult. reikalų vedėjas — A. Giedraitis.

"Svetimos Plunksnos" Hartforde. Geg. 6 d. Waterburio meno mėgėjai suvaidino Hartforde trijų veiksmų komediją "Svetimos plunksnos. Tikimės, kad ir toliau šie vaidintojai aplankys mus su kitais vaidinimais. Hartfordo ateitininkai dėkingi Waterburio vaidintojams.

B. E.

NEW YORKAS, N. Y.

"Ateities" koncertas. Gegužės 27 d. Apreiškimo par. salėje, Brooklyne įvyko "Ateities" koncertas. Koncerto programoje dalyvavo Kauno Valst. Operos solistė p. Vincė Jonuškaitė, aktorius Vitalis Žukauskas, Harmonijos Ansamblis, vad. p-nios Pranckienės, poetai Kotryna Grigaitytė ir Paulius Jurkus. Po koncerto buvo šokiai, grojant A. Kačanausko orkestrui.

Ateitininkų ramovė. Angelų Karalienės par. klebono kun. J. Aleksiūno nuoširdumu New Yorko ateitininkai gavo parapijos salėje patalpą, kur bus įrengiama at-kų ramovė.

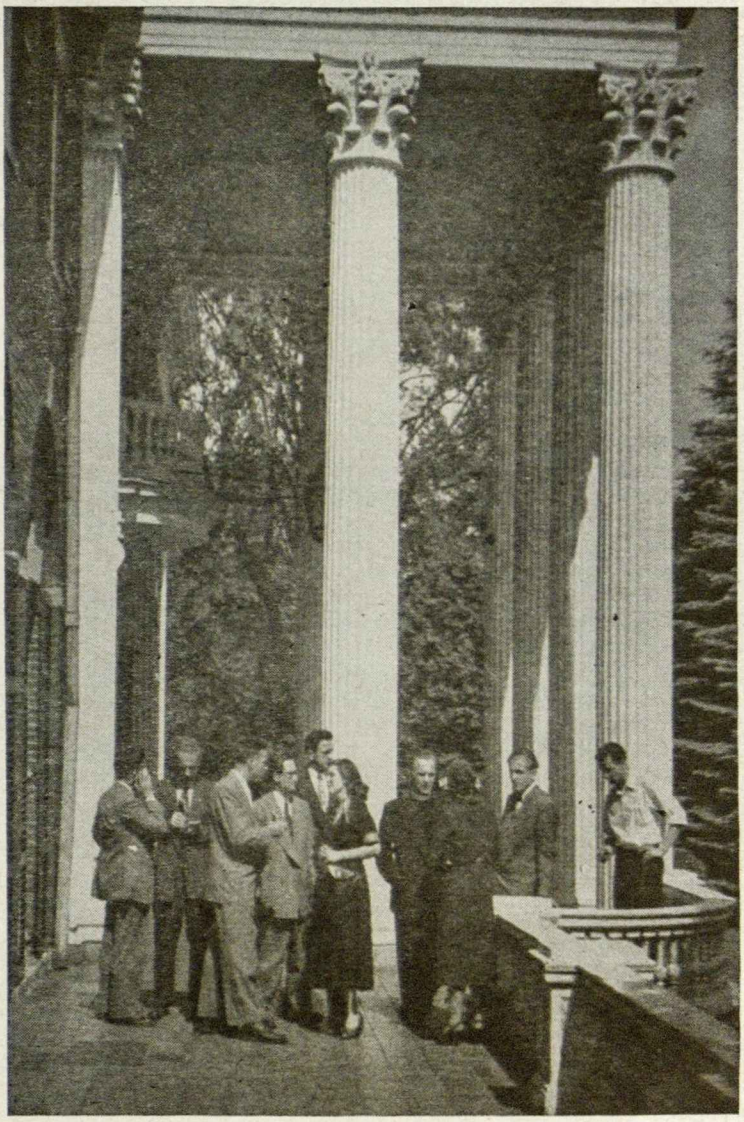

PMAS CV apžiūri Marijanapolio kolegiją, kurioje bus moksl. at-kų stovykla

MARIANAPOLIS — THOMPSON, CONN.

Šią vasarą rugpiūčio 24—31 dienomis Marijanapolio Kolegijos ribose įvyks Amerikos moksleivių ateitininkų stovykla, kuriai jau iš anksto visu rimtumu ruošiamasi. Birželio 16—17 dienomis Marijanapolyje vyko stovyklos reikalais posėdžiai. Juose dalyvavo vienuolynuo viršininkas ir stovyklos globėjas Tėvas J. Petrauskas, stovyklos dvasios vadas kun. prof. St. Yla, jaun. moksleivių programos vedėjas stovykloje Dr. A. Šerkšnas, stov. rengimo komisijos pirm-kas O. Vaitkevičius iš Bostono, K. Keblinskas iš Brocktono ir patys stovyklos rengėjai — MAS centro valdybos nariai iš New Yorko ir Bostono. Buvo aptarti stovyklos vadovybės, programos, tvarkos, prelegentų, meninių pasirodymų ir kt. klausimai. Numatoma, kad į šią stovyklą suvažiuos 100—120 moksl. at-kų.

Tai bus gera proga lietuviams moksleiviams susipažinti su Marijanopolio lietuviška mokykla, kuri iš lietuvių tarpo kaip tik laukia daugiau mokinių. Tėvai Marijonai lietuviams mokiniams duoda žymių lengvatų, sumažindami mokestį už mokslą ir net skirdami stipendijas. Pažymėtina, kad toje mokykloje dėstoma lietuvių kalba, švietimo vadovybės yra užskaitoma, kaip viena iš svetimų kalbų.

Paskutiniu laiku Marijanapolyje jau susidarė ir moksl. atkų būrelis, kuris artimai bendradarbiauja su Putnamo mergaičių at-kių būreliu.

J. B.

EAST ST. LOUIS, ILL.

Neseniai įsikūrusi jaunesniųjų Ateitininkų kuopa ant rytinio Mississippi upės kranto tvirtu žingsniu eina į priekį. Nedaug čia lietuvių, ypač mažai jaunimo, todėl ir kuopa negausi, bet pajėgi. Deksnio, Nekalto Prasidėjimo Lietuvių parapijos Klebono, asmenyje, kuopa rado nuoširdų bičiulį ir vadą. Kun. Urbonas, nuolatinis East St. Louis svečias, taip pat visa širdimi padeda jaunam būreliui. Kuopai įsikurti daug padėjo ir du Brook-

NEWARKO MOKSLEIVĖS ATEITININKĖS

lyno ateitininkai studijuoją St. Louis, kitam upės krante.

Visi nekantriai laukia stovyklos, ir nors visa kuopa negalės dalyvauti, atstovai jau pasirengę. Šiuo metu kuopa sparčiai eina ateitininkišką programą, savo darbą paįvairindama dažnomis iškylomis į gamtą, kurių metu lietuviška daina ir juokas skardena molėtos Mississippi krantus.

Alba

NEWARK, N. J.

40 metų jubiliejus Newark'e. Š. m. gegužės mėn. 20 d. Newark'o at-kai atšventė 40-ties metų Ateitininkijos jubiliejų. šventės pamaldų metu atkai priėmė Šv. Komuniją. Šv. Mišias atlaikė kun. P. Totoraitis, o nuoširdų žodį tarė Tėv. T. Žiūraitis.

Iškilmingą minėjimą atidarė prof. K. Račkauskas, trumpai nušviesdamas ateitininkijos džiaugsmus, vargus ir kruvinom rožėm nuklotą jos 40-metinį kelią. Garbės Prezidiuman buvo pakviesti: prel. S. Kelmelis, Tėv. Žiūraitis, J. Baužinskas, p-lė Vilimaitė, ir Vyčių pirm. J. Montvydas. Minėjimui pirmininkauti pakviestas Z. Kungys, o sekretoriauti Step. Mikalauskas.

Pareiškę norą įstoti į At-kų eiles, ir išlaikę nustatytus egzaminus A. Arminaitė, N. Arminaitė, R. Savickaitė ir V. Kvedaras davė ateitininkišką pasižadėjimą, kurį priėmė Tėv. T. Žiūraitis. Po pasižadėjimo galingai suskambo Ateitininkų Himno garsai. Garbės prezidiumas nuoširdžiai pasveikino naujuosius at-kus.

Pasibaigus iškilmingam minėjimo aktui Pr. Naujokaitis skaitė paskaitą, kurioje buvo paliestas Ateitininkijos keturių dešimtmečių laikotarpis.

Meninę dalį išpildė: poetė p. K. Graudušienė-Grigaitytė, padeklamuodama savos kūrybos jautrių ir turiningų eilėraščių, poetas V. Jonikas sava kūryba žemaičių stiliumi, ir operos solistas p. Ivanauskas sudainuodamas keletą dainų.

Šventė užbaigiama giesme Marija, Marija.

Newark'o Ateitininkai nuoširdžiai dėkoja vietos prelatui, kunigams, prelegentui, poetams, solistui ir visiems svečiams už taip nuoširdų dalyvavimą šioje at-kų šventėje.

ATEITININKŲ ŽINIAI

1951 m. liepos 1 d. pradeda darbą Ateitininkų Federacijos valdomųjų organų Vyriausioji Rinkimų Komisija, kurią sudaro pirmininkas kun. Kazimieras Juršėnas, 4557 So. Wood St., Chicago 9, Ill. nariai — Juozas Kojelis, 8558 So. Winchester St., Chicago, Ill., Antanas Repšys, 5358 Justine Ave., Chicago, Ill., Povilas Baltis, 6411 So. Maplewood St., Chicago, Ill., Vytautas Gylys, 1836 49th Court, Cicero, Ill.

Rinkimai vykdomi korespondentiniu būdu. Jų statutas paskelbtas Ateitininkų Federacijos Vyriausios Valdybos biuletenyje "Savu keliu" Nr. 5.

Ateitininkų Federacijos Vyriausioji Valdyba

Nauji garbės prenumeratoriai

Anatolijus Kairys Chicaga, prisiuntė $20.00 "Ateičiai", kaip garbės prenumeratą už šiuos ir už sekančius 1952 metus. Kiti šių metų garbės pren.: Vladas Čyvas, Cleveland; Pranas Zaranka, Detroit.

* * *

Brocktono ateitininkų Jaunimo Kuopa iš savo rengto vakaro pajamų paskyrė "Ateičiai" $20.00. Nuoširdžiai dėkojame!

Prof. kun. St. Yla išleidžia atsiminimų knygą iš kaceto laikų. Profesorius ieško šių kacete žuvusių draugų fotografijų: dr. P. Meškausko-Germanto, agr. Igno Budrio, Vytauto ir Algirdo Tumėnų, inž. A. Šapalo. Siųskite šiuo adresu: Rev. St. Yla, I. C. Convent, R. F. D. 2, Putnam, Conn.

Dail. A. Tamošaitienė, "Ateities" artima bendradarbė, Kanadoje surengtoje rankdarbių parodoje už kilimą "Pirmosios Kalėdos Kanadoje" gavo specialią premiją.

DULKĖS RAUDONAM SAULĖLEIDY

(Atkelta iš 164 psl.)

inteligentinė atžala, nors taip pat su žmoniškomis silpnybėmis.

Šio rašinio pradžioje aptarta ideologinė, socialinė ir tautinė kova rodoma pro atskirų veikėjų išgyvenimus, supinant juos su žmogaus prigimties dėsniais, su gaivališku jų pasireiškimu. Dėlto čia mes pajuntame ne šaltą svarstymą, bet spalvingą gyvenimą, matome ne idėjų rezonatorius, bet gyvus žmones.

Vaizdavimo būdas yra impresionistinis. Ypač puikiai šiuo atžvilgiu yra pavykusios gamtos nuotaikos ir tie momentai, kai žmogus yra nepaprastai sujaudintas ir kai nesąmoningai prasiveržusiuose judesiuose slypi vidaus kova ir įtempimas.

Lietuvių kalbos grožio ir žodingumo V. Ramonas nepašykštėjo ir šitame savo veikale. Gal ir nerasime čia tiek puikių kaimietiškų sąmojų, kaip "Kryžiuose", bet veikėjai kalba gyvai, kiekvienas turi ką nors būdinga. Net ir tie pašaipiniai posakiai, kuriais lietuviai pajuokė bolševikus, nemokančius kultūringai elgtis, čia nėra sausi ir nuobodūs, nes jie įjungti į natūralią aplinkumą ir į laikotarpio foną.

Impresionistinis vaizdavimo būdas vertė autorių ryškinti charakterius ir idėjas kai kuriuos dalykus pakartojant. Pav., Dagio meilė Bronei ir tam tikros scenos prisiminimas kartojamas net tris sykius. Žinoma, toki dalykai yra autoriaus stilistinė priemonė, bet ir nekartojimo būdu to paties efekto buvo galima pasiekti. Vis dėlto Dagio pasikalbėjimas apie Bronę su Žolynu yra gerokai ištęstas ir nuobodus. (Dagio charakteristikai jis, tiesa, naudingas, bet fabulai — ne). Dagio nužudymas psichologiškai yra pagrįstas, bet idėjiniu ir kompoziciniu atžvilgiu jis nėra būtinas, nes įvykiams jau neužbėgama už akių, o kerštо motyvas neišplaukia iš Žolyno charakterio. Psichologiškai yra nepateisinamas ir Bronės ramus buvimas namuose, kai aiškiai žinomas jai gresiąs pavojus. Veikalo atomazga yra visiškai pašalinė—prasidėjęs vokiečių-bolševikų karas.

Tačiau paminėtosios kai kurios psichologinės ir kompozicinės spragos nėra didelės. Ir visumoje, ir detalėse veikalas yra įdomus ir svarus. Čia rasime ir gilų įdėjinį turinį, ir ryškų pirmojo bolševikmečio Lietuvos gyvenimo vaizdą, ir įdomių psichologinių momentų bei spalvingų charakterių, ir gyvai pinamą intrygą, ir puošnų, turtingą poetišką stilių.

Knygą išleido LKSD Liet. Knygos Klubas Čikagoje 1951 metais. Spaudė "Draugo" spaustuvė. Viršelis dail. V. K. Jonyno. Knygoje 396 psl., kaina 3 doleriai.

ATSIŲSTA PAMINĖTI

Nello Vian, ŠV. ANTANAS PADUVIETIS, vertimas Antano Vaičiulaičio. Knyga apie Šv. Antano gyvenimą ir jo darbus. Viršelį ir vinjetes piešė dail. T. Valius. Tėvų Pranciškonų leidinys, 144 psl. Kaina $1.00.

BULLETIN LITHUANIEN, Nr. 1, geg. mėn. 1951. Informacinis biuletenis Lietuvos laisvės bylai vesti, leidžiamas Paryžiuje, prancūzų kalba. Daug aktualios medžiagos. Biuletenį redaguoja S. Bačkis.

Lietuva Bolševikų Okupacijoj, Jurgis Mantas. Liet. Informacijos Centro P. Amerikoje leidinys. Spausdinta Argentinoje 1948 metais. 135 psl.

DIENA NAKTIN, Juozo Kėkšto poezijos rinkinys. Išleista Buenos Aires 1947 metais, Lietuvių Jaunimo Draugijos Argentinoje. 64 psl.

AIDAI, gegužės mėn. numeris, 193—240 psl. Rašo: Dr. Baltinis — Religija ir Mokslas, A. Vaičiulaitis — Motinos veidas, P. Gaučys — Gabriela Mistral, Z. Ivinskis — M. Giedraitis, B. Stočkus — A. V. Toynbee ir jo kultūros teorijos, Augustaitytė-Vaičiūnienė ir P. Stelingis — eilėraščiai. Platus kūrybos pasaulio skyrius. Iliustruotas dailininkų: Kolbos, Petravičiaus, L. da Vinci, Galdiko, Rouault, Jonyno, ir Valiaus piešiniais.

KARYS, Nr. 7, gegužės mėn. 20 psl. numeris. St. Butkaus įdomi lietuvių karinės spaudos apžvalga, inž. J. Vebros straipsnis apie atominę energiją, J. Švaisto novelė, nuotrupos iš prancūzų svetimšalių legijono gyvenimo, K. Pelėkio — pogrindžio spauda nacių laikais ir kt. įdomūs straipsniai. KARĮ redaguoja kpt. S. Urbonas, Br. Aušrotas ir St. Butkus.

Savo atsišaukime į visus pašauktus į JAV armiją lietuvius, KARYS prašo jų adresų ir žada juos lankyti nemokamai. Visi žinantieji jaunųjų karių adresus prašomi juos pranešti KARIO administracijai: "Karys", 417 Grand St., Brooklyn 11, N. Y.

Š. K. AIDAI, Šv. Kazimiero Akademijos žurnalas, Nr. 5 Labai gražiai laužomas, daug iliustracijų daro žurnalą patraukliu. Jame rašo vyresnieji ir jaunesnieji rašytojai. Š. K. AIDŲ prenumerata tik $1.00. Adresas: 2601 W. Marquette Rd., Chicago 29, Ill.

METINIS A.S.A. SUVAŽIAVIMAS

Amerikos Lietuvių Katalikų Ateitininkų Sąjungos metinis suvažiavimas šiemet įvyks **rugsėjo 1 ir 2 d.d., Šv. Jurgio lietuvių parapijoje, Rochester, N. Y.**

Visos sendraugių, studentų ir moksleivių kuopos prašomos išrinkti savo atstovus. Maloniai laukiami ir svečiai.

Suvažiavimo darbotvarkė pranešama visoms kuopoms. Svarbiausias suvažiavime uždavinys bus nustatyti Sąjungos organizacinę struktūrą.

Visais suvažiavimo organizaciniais reikalais (nakvynių, ekskursinių kelionių ir pan.) prašome kreiptis tokiu adresu:

Ateitininkų Suvažiavimo Komisija,
St. George's Rectory,
545 Hudson Avenue,
Rochester 5, N. Y.

Sąjungos Valdyba.

KNYGA APIE GENOCIDĄ BALTIJOS KRAŠTUOSE

Ką tik iš spaudos išėjo **latvių autoriaus Alberto Kalmes** anglų kalba parašyta knyga apie genocidą Baltijos kraštuose — "TOTAL TERROR". Albertas Kalme, latvių žurnalistas ir rezistencinio sąjūdžio narys, kalintas sovietų ir nacių kalėjimuose, vaizdžiai nupiešia visą sovietų režimo baisumą visose trijose Pabaltijo valstybėse nuo 1940 metų iki pat šių dienų. Šalia dokumentinės medžiagos ir sovietinės santvarkos apibūdinimo, vykusiai įterpiami asmeniniai autoriaus pergyvenimai bei Lietuvos partizanų gyvenimo ištraukos. Knygos stiliaus lengvumas privers nuoširdžiai skaityti ir labiau negu abejingus amerikiečius, kuriems pirmoj eilėj ši knyga ir skiriama.

Knygoje liečiamas ne vien tik Latvijos gyvenimas, bet taip pat Lietuvos ir Estijos. Iš lietuviškų šaltinių autorius naudojosi prof. K. Pakšto, K. Pelekio veikalais, taip pat daugeliu lietuviškų biuletenių ir pogrindžio spauda.

Knyga iliustruota bolševikų žiaurumo darbų nuotraukomis, įrišta kietu ir gražiai papuoštu viršeliu. Tenka nuoširdžiai sveikinti latvius tokio puikaus ir reprezentacinio veikalo išleidimu. Jis patartinas įsigyti kiekvienam lietuviui, ne tik pačiam paskaityti, bet ir amerikiečiams parodyti.

TOTAL TERROR, An Expose of Genocide in the Baltics, by **Albert Kalme**, edited by W. Arm, Appleton-Century-Crofts, Inc. leidinys, 1951 m., 310 psl. Kaina $3.50.

GALIMA GAUTI KNYGŲ

Argentinos lietuvių laikraštis "LAIKAS atsiuntė mums platinimui šias knygas:

1) **Diena Naktin, Juozo Kėkšto poezijos rinkinys**, 64 psl. Kaina 50c.
2) **Lietuva Bolševikų Okupacijoje, Jurgis Mantas**, 135 psl. Kaina taip pat 50c.

Norintieji šias knygas įsigyti, prašome kreiptis "Ateities" administracijon, prisiųsdami pinigus.

Administracija

MOKSLEIVIŲ ATEITININKŲ STOVYKLA

Amerikos moksleivių ateitininkų vasaros stovykla šiemet įvyks **rugpiūčio 24-31 dienomis, Marijanapolyje,** THOMPSON, CONN.

Turiningos paskaitos ir diskusijos duos progą stovyklautojams pagilinti savo ideologines žinias, įvairios varžybos ir meniniai pasirodymai suteiks daugiau energijos ir ryžto, o lietuviška daina vakarais nukels į tėviškės laukus ir suartins iš įvairių vietovių suvažiavusius brolius ir seseris. Sportinės galimybės, geras maistas ir puiki nuotaika, kurią patys stovyklautojai atsiveš, atgaivins ir fizines jėgas. Tikimasi svečių net iš Kanados.

Marijanapolis pasiruošęs lauks suplaukiant at-kų stovyklautojų ir tikėsis, kad jie, pamėgę šią lietuvišką gimnaziją, vėliau atvažiuos ten ir mokslo siekti.

Dėl tikslių informacijų apie stovyklavimo mokestį, atvykimo laiką ir kt. prašome kreiptis į moksl. at-kų kuopų valdybas. Jos skubiai prašomos pranešti mums savo kuopos stovyklautojų skaičių, nurodant jų amžių. Prašome ruoštis įvairiems kuopų pasirodymams.

PMAS Centro Valdyba

ALp(LKA)1786
1951, Nr.5

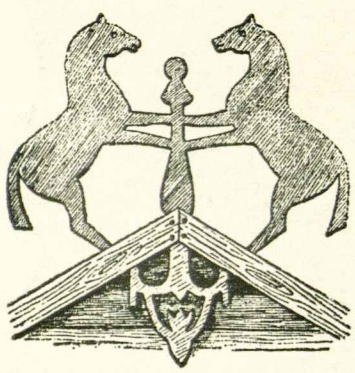

90.725,179